

Van de Mediene naar Mokum

Het glansrijke leven van
Benjamin Cohen

5

‘De grootste glans aan het Amersfoort van het einde der achttiende eeuw gaven de Cohens, waarvan Benjamin het meest op de voorgrond is getreden. Zijn grote gaven hebben hem tot één van de belangrijkste figuren uit het einde van de achttiende eeuw gemaakt.’¹

Benjamin Cohen was een joods-Nederlandse *Homo Universalis*, een man van de wereld met grote interesse in muziek, literatuur en wetenschap.² Hij is in 1725 te Amersfoort geboren en in 1800 in Amsterdam overleden. Benjamin's welstand heeft zijn oorsprong in de bloeiende tabakshandel. De tabak werd geteeld en verwerkt in Nederland en kende een grote afzetmarkt. In zijn latere leven heeft Benjamin Cohen zich ook toegelegd op andere bronnen van inkomsten. Hij handelde in meel en ruwe diamanten en mengde zich tevens in de bankierswereld. Cohen was niet alleen een erg succesvol zakenman, maar ook zeer betrokken bij de joodse gemeenschap en stond bekend als joods geleerde. In Amersfoort en Amsterdam bekleedde hij de functie van parnassijn, de bestuurlijk leider van de joodse gemeenschap. Door jarenlange bestudering van de joodse geloofsboeken en educatie behaalde hij ook de rabbijnentitel, maar hij heeft deze functie nooit bekleed. Benjamin was niet alleen binnen de joodse gemeenschap een vooraanstaand persoon, ook daarbuiten was hij opgeklimmen tot de hoogste sociale kringen. Zo had hij banden

met het Nederlandse vorstenhuis en met het Pruisische koningshuis. Benjamin Cohen was misschien wel een van de meest invloedrijke personen uit zijn tijd.

Deze korte omschrijving doet onvoldoende recht aan het rijke en boeiende leven van Benjamin Cohen, maar komt wel overeen met wat over hem geschreven staat in verschillende historische overzichtswerken, zowel met betrekking tot Amsterdam, Amersfoort en Nederland, als tot de joodse geschiedenis van ons land. Dit is eigenlijk verwonderlijk, omdat hij een buitengewoon belangrijke rol speelde binnen zowel de geschiedenis van de Nederlands-joodse gemeenschap als in die van de Nederlandse historie *op zich*. Wat is de oorzaak dat Benjamin Cohen slechts in enkele alinea's of artikelen in publicaties en kranten of tijdschriften wordt vermeld? In het standaardwerk *Geschiedenis van Amsterdam (11-2)* uit 2005, onder redactie van Marijke Carasso-Kok, wordt in het geheel niet over hem gerept. Is hij in de loop der tijd uit het oog verloren? Is zijn tekstuele nalatenschap zo gering?

In naslagwerken zoals de recent gepubliceer-

¹ J.J. Herks, *De geschiedenis van de Amersfoortse tabak* (Den Haag 1967) 205. ² R. Rommes, 'De zeventiende en achttiende eeuw. Economische en sociale ontwikkelingen.'

in: R. Kemperink en B. Elias ed., *'Bruit van d'Eem'. Geschiedenis van Amersfoort* (Utrecht 2009) 249.

De portretten van Chaile Abraham Meijer en haar echtgenoot Benjamin Cohen.
Familie Cohen Stuart.

de *Geschiedenis van Amersfoort. 'Bruit van d'Eem'*, het *Memorboek, De geschiedenis van Joden in Nederland en Hartog de Hartog Lémon, 1755-1823: Joodse revolutionair in Franse tijd* komt Benjamin's rol binnen de joodse gemeente of zijn bekwaamheid als zakenman nauwelijks aan bod.³ Incidenteel is er aandacht voor zijn belangstelling voor cultuur en wetenschap. J. Zwarts, een joodse historicus met speciale aandacht voor de geschiedenis van joodse gemeenten in Nederland en belangrijke joods-Nederlandse personen, heeft een aantal artikelen in boeken, tijdschriften en dagbladen geschreven met Benjamin Cohen als onderwerp, vaak in relatie tot zijn rol binnen de Amersfoortse joodse gemeente en het bezoek dat stadhouder Willem V hem bracht.⁴ Desondanks zijn dit meestal korte, feitelijke beschrijvingen die te kort doen aan het indrukwekkende leven van Benjamin Jonas Cohen.

Toch kwam er dankzij deze publicaties een aantal interessante bronnen aan het licht. Verschillende aktes in het stadsarchief van Amersfoort, artikelen in kranten en tijdschriften bleken zeer bruikbaar, maar voornamelijk een familiearchief, aangelegd door David Ezechiël Cohen en door hem verwerkt tot een ongepubliceerde familiegeschiedenis was van betekenis. D.E. Cohen (Arnhem, 1 augustus 1882 – Auschwitz, 10 september 1943) groeide op in een cultureel milieu en kwam dankzij zijn vader, die antiquaar was, met oude boeken in contact. Tijdens zijn studie geneeskunde interesseerde hij zich al in de achtergrond van zijn familie. D.E. Cohen verrichtte veel werk voor de oprichting van een Joods Historisch Museum in Amsterdam, dat uiteindelijk

³ Zie voor de bovenstaande werken de lijst van Publicaties.

⁴ *Ibidem*.

onder zijn voorzitterschap van de 'Stichting Het Joodsch Historisch Museum' in 1932 tot stand kwam. Hij bleef de stuwende kracht achter het museum, totdat het in 1940 op bevel van de Duitse bezetter moest sluiten. Tevens was hij van 1933 tot 1940 penningmeester van het 'Comité voor joodse Vluchtelingen'. Het gezin Cohen dook in 1943 onder, maar werd verraden en gedeporteerd. Alleen de zoons overleefden de oorlog.⁵

De *Geschiedenis van de familie Cohen*, door David Ezechiël Cohen voltooid in 1932, dient als kapstok waaraan de overige hier gebruikte literatuur en bronnen worden opgehangen. In de familiegeschiedenis worden echter geen bronnen vermeld, hoewel die de basis zijn voor dit uitgebreide werk. Hijzelf en anderen hebben onderzoek gedaan in archieven in heel Nederland om de geschiedenis van de Nederlandse tak van de familie Cohen in kaart te brengen. Er worden circa zeventig pagina's gewijd aan Benjamin Cohen. Een andere belangrijke bron is het archief over de familie Cohen dat in Archief Eemland in Amersfoort aanwezig is. Een aantal notariële aktes en een genealogisch onderzoek zijn bruikbare bronnen, evenals een transcriptie van uitgever en historicus S.W. Melchior (1881-1968) van de *Blaffert van het Huisgeld uit de Resolutieboeken, berustende ten gemeente archieve van Amersfoort*.⁶ Dit register van huisgelden, een stedelijke belasting waarvan de hoogte een aanwijzing is voor de kwaliteit of sociale status van een perceel, levert in al zijn simpelheid verrassende conclusies op. Al deze bronnen moeten een beter inzicht geven in het glansrijke leven van Benjamin Cohen.

Er bestaat een grote lacune binnen de joodse en Nederlandse geschiedenis wat het leven van Benjamin Cohen betreft. Dit heeft verschillende

oorzaken. De periode waarin Benjamin leefde is voor historici een minder interessante. De hoogtijdagen van de Nederlandse Republiek waren immers over. De patriotentijd aan het einde van de 18^e eeuw is daar echter een uitzondering op, wat resulteert in een ietwat grotere historische aandacht voor de persoon Benjamin Cohen en zijn positie als adviseur van Willem V. Maar het belangrijkste is dat Benjamin, naar mijn mening, bij historici ondergewaardeerd is gebleven, ondanks de grote rol die hij in de Nederlandse geschiedenis heeft gespeeld.

Benjamin Cohen en de groeiende welvaart van zijn familie

De familie Cohen was één van de machtigste en meest welvarende joodse families in het Europa van de 17e en 18e eeuw. De tabakshandel lag ten grondslag aan de grote rijkdommen die dit geslacht vergaard heeft. Salomon Cohen, de stamvader, werd in juni 1664 als lid van de Hoogduitse gemeente te Amsterdam ingeschreven. Hij begon de tabakshandel en stond in nauw contact met andere in tabak handelende families, zoals de families Van Embden, Italiaander, Van Minden en Van Ree. Zij verwerkten niet alleen inlandse tabak, maar teelden deze ook zelf. In onder andere Nijkerk en Amersfoort bezaten ze grote tabaksvelden. Na de verwerking werd de tabak voor het grootste gedeelte verhandeld naar landen rond de Oostzee. De kwaliteit van deze Nederlandse tabak stond echter niet erg hoog aangeschreven, zo kan men vernemen in een editie van *De Courant*, de voorloper van de *Telegraaf*, uit 1937. 'Men heeft in vroegere eeuwen getracht in Amersfoort tabak te planten, hetwelk gelukte, doch niet tot het genot van iedereen, want een "Amersfoorter" te zeggen tegen een

⁵ R.G. Fuks-Mansfeld, *Joden in Nederland in de twintigste eeuw. Een biografisch woordenboek* (Utrecht 2007) 45. ⁶ Digitaal exemplaar beschikbaar gesteld door Centrum voor

Archeologie te Amersfoort. ⁷ 'Praal van een Groot geslacht bewaard op het Stadhuis van Amersfoort.', *De Courant, Het nieuws van den dag* (4 augustus 1937) 3.

sigaar is een belediging.⁷ Desalniettemin bleek het een winstgevende branche te zijn. Salomon Cohen ging met zijn zoons Isaac en Ezechiël een compagnieschap aan tot het *'versenden, vercopen en vernegotieeren van tabacq'*. Salomon stierf op 2 juli 1718 en werd begraven op de joodse begraafplaats te Muiderberg.⁸

De eerste Cohen die zich permanent in Amersfoort vestigde was Ezechiël Cohen, de grootvader van Benjamin. Op vrij jonge leeftijd begon Ezechiël zelf ook handel te drijven en verscheepte hij tabak naar Riga, Göteborg en Dantzig. Na enkele jaren stapte Ezechiël uit het compagnieschap met zijn vader en broers. Hij ging zelfstandig verder en behoorde al snel tot de *'eerste en principaalste kooplieden in tabak'*. Samen met de familie Italiaander – die ook grote tabaksvelden in de omstreken van Amersfoort bezat⁹ – verzette hij zich tegen de resolutie van 20 juli 1700, die inhield dat inkomende tabak in Holland belast zou worden.¹⁰ Uiteindelijk was dit de reden dat Ezechiël uit Amsterdam vertrok en naar Amersfoort verhuisde. In Amersfoort – dat eigenlijk al de hele 17^e eeuw een vrij liberale stad was wat de vestiging van joden binnen de stadsmuren betreft¹¹ – werd hij met open armen ontvangen. Op 5 mei 1704 werd hem, zijn vrouw Marritje Cohen en hun kinderen Philip, Jacob, Isaacq, Jonas, Levi, Godschalk en Veronica het *'Borgherschap dezer stad'* verleend. Hij bewoonde een fraai renaissancepand, bekend als het *'Secretaris-huisje'*, aan de Muurhuizen op nummer 109.¹² Het grote naastgelegen, laatmiddeleeuwse muurhuis,

Het *'Secretaris-huisje'*; het geboortehuis van Benjamin Cohen.

Foto: Anne Moon ter Velde.

⁸ D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen* (Amsterdam 1932); ongepubliceerd manuscript, Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam, Bijzondere collecties, inv. nr. OTM: hs. ROS 778, 33. ⁹ M.H. Gans, *Memorboek. Platenatlas van het leven der joden in Nederland van de middeleeuwen tot 1940* (Baarn 1971), 254. ¹⁰ D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 37. ¹¹ J. Zwarts, *'De Joodse gemeenten buiten Amsterdam'* in: H. Brugmans en A. Frank ed., *Geschiedenis der Joden in Nederland* (Amsterdam 1940) 397. ¹² Nr. 33 in bijlage 1 en 2.

ook in bezit van Ezechiël Cohen, diende als tabakspakhuis.¹³ Het ‘Secretarishuisje’ is tevens het geboortehuis van Benjamin Cohen.¹⁴

De provincie Gelderland vaardigde in 1726 een plakkaat uit om de bewegingsvrijheid van joden in te perken. Joden werd verboden te overnachten op het platteland. De stad Amersfoort, die de families Cohen en Italiaander gastvrij ontvangen had, protesteerde hier hevig tegen door middel van een brief, omdat de joodse ‘borgeren en inwoonderen’ voor het aankopen van tabak regelmatig de boer op moesten. In de brief stond tevens dat de joodse kooplieden vaak ’s avonds reizen, met veel geld op zak en daarom van de stad toestemming hadden gekregen wapens te dragen.¹⁵ De joodse inwoners werden door de bestuurders van Amersfoort nadrukkelijk op waarde geschat. Zij wilden de meest welvarende families niet gehinderd zien in de handel en riepen daarom de provincie Gelderland met succes een halt toe. Het verbod werd niet doorgevoerd. Dankzij de steun van het stadsbestuur was een groot deel van de tabakshandel in handen van joodse families.¹⁶

Rond 1737 keerde Ezechiël Cohen terug naar Amsterdam, nadat hij zich had teruggetrokken

uit de tabakswereld. Hij heeft een grote bijdrage geleverd aan het joodse geestelijk leven van Amersfoort. Niet alleen is hij een van de stichters van de Hoogduitse gemeente, waar de oudere Portugese gemeente in op is gegaan.¹⁷ Met grote waarschijnlijkheid kan gezegd worden dat hij ook de geestelijk leider van de gemeente was. Op zijn grafsteen staat de titel van opperrabbijn vermeld. Tevens was hij parnassijn, bestuurder van de joodse gemeente. Dit woord is afgeleid van het Hebreeuwse woord ‘parnas’, wat verzorger betekent. In deze functie heeft hij samen met zijn vijf medebestuurders een pand aan de huidige Drieringensteeg aangekocht, grondig laten verbouwen en op 8 februari 1727 in gebruik laten nemen als synagoge.¹⁸ Voorheen werden religieuze bijeenkomsten bij joden thuis gehouden en het gebedshuis is tegenwoordig nog steeds in gebruik. Ezechiël Cohen overleed op 21 april 1744 en werd evenals zijn vader te Muiderberg begraven.

Van vader op zoon werd een steeds groter marktaandeel in de tabak vergaard, maar zoon Jonas Ezechiël Cohen was de eerste in de lijn van tabakshandelaren die ook in andere zaken ging handelen. In 1758 vroeg hij – door middel van een

rekest aan de Staten van Utrecht – vrijstelling van belasting om een grote partij tarwe tot meel te vermalen en naar het buitenland te verschepen. Om zijn verzoek kracht bij te zetten, voegde hij daar aan toe dat dit ook een extra bron van inkomsten betekende voor de ‘molenaars, kuispers, schippers en andere arbeiders te Amersfoort’.¹⁹ Dit bleek een sterk staaltje overtuigingskracht, omdat Jonas Cohen zijn gewenste belastingvrijstelling kreeg en de meelhandel in ging. Natuurlijk was dit slechts een bijverdienste in vergelijking met zijn primaire bron van inkomsten: de tabak. Nadat hij in samenwerking met zijn vader het vak had geleerd, begon hij in 1720 voor zichzelf en huurde een aantal aanpalende panden aan de Langestraat in Amersfoort. Hij sloot in 1733 een compagnieschap met zijn broer Samuel, om het in 1741 weer te verbreken en samen met zijn zoon Benjamin zaken te gaan doen. Het ging vader en zoon voor de wind: het bedrijf was al snel aan uitbreiding toe en ze lieten daarom buitenplaats Vinkenhoef aanleggen. Dit landgoed, nabij Hoevelaken, bestond uit een woonhuis, koetshuis, paardenstal en voor- en achtertuin met fruitbomen. Hier hoorde nog tien ‘morgen’ tabaksland bij, wat gelijkstaat aan achtenhalve hectare.²⁰ Net als zijn vader, heeft ook Jonas zich laten gelden in de Amersfoortse joodse gemeenschap. Toen Ezechiël in 1737 terugkeerde, verzocht hij de stadsraad zijn zoon Jonas als zesde parnassijn aan te stellen. Dit werd door de raad goedgevonden en ze ‘ordonneerden hem als medeparnassijn te erkennen’.²¹ Een aantal van de reeds in functie zijnde parnassijns was op zijn zachtst gezegd ontevreden met deze gang van zaken, want de parnassijns Adolph Abrahams, Cosman Gomperts en Benjamin Italiaander dien-

den gelijk hun ontslag in.²² Hieruit valt op te maken dat het aanzien van Ezechiël Cohen erg groot geweest moet zijn, omdat, ondanks tegenstand van deze drie parnassijns, zijn verzoek toch werd ingewilligd. Helaas is onbekend waarop de tegenstand was gestoeld. Wellicht probeerden de andere parnassijns van de joodse gemeente te voorkomen dat de macht van de familie Cohen te groot werd.

Op de grafzerk van Jonas op de Asjkenazische begraafplaats²³ aan de Bloemendalseweg, buiten de stadsmuur, staat vermeld, dat hij – in navolging van zijn vader – eveneens de functie van opperrabbijn uitoefende. Hij overleed op 20 februari 1780 en was drie keer getrouwd. Zijn eerste vrouw was Sara Italiaander, die in 1754 kwam te overlijden. Alleen met haar kreeg hij kinderen: Eva, Benjamin, Caatje, Engel, Vrouwtje en Rebecca.²⁴ De exacte datum van Benjamins geboorte is niet bekend. Door verschillende auteurs wordt verondersteld dat hij het levenslicht zag op 10 februari 1726. In een genealogisch onderzoek naar de familie van Benjamin Cohen, aanwezig in Archief Eemland te Amersfoort, wordt getwijfeld tussen juli of augustus van 1725.²⁵ Zij afstammeling D.E. Cohen houdt augustus van dat jaar aan.

Over zijn jeugd is niets bekend: in de bronnen komt zijn naam voor het eerst voor als hij al als negentienjarige zaken gaat doen met zijn vader, als compagnon in het tabaksbedrijf Firma Jonas & Benjamin Cohen.²⁶ Aanvankelijk hebben beiden zich enkel op tabakshandel gericht. Rond Amersfoort bezaten zij grote stukken land waar de tabak verbouwd werd en in de stad zelf bezaten zij de woon- en pakhuizen die in de Blaffert vermeld worden.²⁷ Waarschijnlijk waren deze al

13 J.A. Brongers, *Historische Encyclopedie van Amersfoort* (Amersfoort 1998) 47. 14 Recentelijk is door Sandra Siemers-Den Dulk (in haar boek: *Amersfoortse Muurhuizen. Dieventorencomplex en Secretarishuisje*. Bussum 2011) gesteld dat het ‘Secretarishuisje’ niet van de Cohens is geweest, maar dat deze alleen het complex Muurhuizen 101 tot 107, tussen de Dieventoren en het ‘Secretarishuisje’, in bezit hadden. Het voert te ver om hier tot in detail op in te gaan, maar enkele argumenten pleiten tegen Siemers-den Dulk’s mening. Een belangrijk argument dat hier wel genoemd moet worden is een discrepantie tussen de oude ‘kavel’-nummering voor de panden Muurhuizen 101-119 in de periode rond Benjamin Cohen. In de Blaffert van 1755 tot 1805 is daarbij sprake van twee kavelnummers: nr. 231 en nr. 232. Vanaf 1823/1824 is op de kadasterkaart van Slits sprake van drie kavelnummers: nr. 1893 voor de panden Muurhuizen 101-107, nr. 1894 voor Muurhuizen 109 (het ‘Secretarishuisje’) en nr. 1895 voor Muurhuizen 111-119. Geconcludeerd moet

worden dat het ‘Secretarishuisje’ aanvankelijk òf bij Slitsnummer 1893 heeft behoord, òf bij Slitsnummer 1895. Op grond van het zeer hoge huisgeld van Slitsnummer 1893, lijkt het waarschijnlijk dat het ‘Secretarishuisje’ als woning deel uitmaakte van het grote bedrijfspand Muurhuizen 101-103 en pas na de verkoop als kazerne aan de stad Amersfoort een eigen (Slits)nummer gekregen heeft. Deze verkoop heeft namelijk in 1807 plaatsgevonden: een datum die precies ligt tussen de laatste aanpassingen van de Blaffert rond 1805 en het tekenen van de Kadasterkaart door Slits in 1823/1824. 15 M.H. Gans, *Memorboek*, 254. 16 J. Zwarts, ‘Uit de geschiedenis der Joodsche gemeente te Amersfoort’, *Nieuw Israëlietisch Weekblad* 62 (21 januari 1927) 9. 17 J. Zwarts, ‘De Joodse gemeenten buiten Amsterdam’, 398. 18 S. van Adelberg, ‘De synagoge’ in: S. van Adelberg ed., *De Amersfoortse kerken, kapellen en synagoge en hun geschiedenis tot omstreeks 1850* (Amersfoort 1984) 89; Nummer 43-45 in bijlage 1 en 2.

19 D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 66. 20 *Ibidem*. 21 *Ibidem*, 67. 22 *Ibidem*, 68. 23 Zie plattegrond van bijlage 1. 24 D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 69. 25 Genealogisch onderzoek werkgroep, *De*

bekende Amersfoortse burger Benjamin Cohen en zijn familie, genealogisch bekeken, Archief Eemland, Collectie Simon van Adelberg, inv. nr. 0347, f. 22.

in bezit van zijn grootvader Ezechiël. Het woonhuis aan de Muurhuizen, het 'Secretarishuisje', dat D.E. Cohen in zijn familiegeschiedenis toewijst aan Ezechiël, is volgens de Blaffert uit 1755 eigendom van Benjamin. Met de tabakshandel voorzagen ze niet alleen in hun eigen kost, maar voor de gemeente speelde de familie Cohen een belangrijke rol omdat ze vele andere families werk verschaften. In een brief van de gemeenteraad aan de burgemeester uit 1810 staat het volgende:

'Het is namelijk in de eerste plaats toch zeer wel bekend, dat destijds de familie Cohen, de aanzienlijkste onzer gemeente was, welke uit diverse talrijke huisgezinnen bestaande een voor naam steun van kerk en armen was, deeze familie dan heeft door haar in die tijd bloeiende tabakshandel en spinderij verscheidene arme huisgezinnen naar deze gemeente gelokt, welke toenmaals een vrij goed bestaan daarbij vonden, bij het vertrek echter dezer familie in hunne vorige armoedige toestand wederom vervielen en tot last van het armebestuur bleven, terwijl de kassen daardoor een aanmerkelijk verlies, zoowel aan de vaste als liberale giften geleden hebben en nog lijden.'²⁸

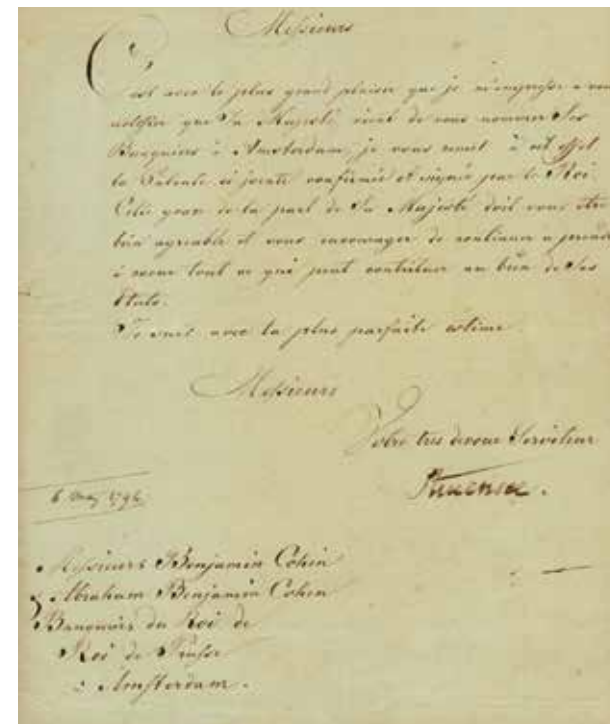
Ondanks dat de tabakshandel in de tweede helft van de 18^e eeuw nog steeds aanzienlijk winsten opleverde, was er toch sprake van enige stagnatie. Door de opkomst van de snuiftabak steeg namelijk de vraag naar een ander soort tabaksblad dan rond Amersfoort werd geproduceerd.²⁹ Dit had tot gevolg dat vader en zoon Cohen zich ook op andere zaken begonnen te oriënteren. Zo hebben ze onder andere een zilverraffinerij opgezet en begonnen ze zich in de bankierswereld te mengen. Wegens het grote kapitaal dat de

Cohens in bezit hadden, waren zij een goede partij om leningen bij af te sluiten. Ook in Engeland had Benjamin belangrijke financiële connecties. Zijn zuster Rebecca was in 1763 getrouwd met Georg Goldsmid, die in Amsterdam was geboren. Deze zwager van Benjamin vestigde zich in Londen en startte daar een bankiershuis, dat vergeleken kan worden met dat van de bekende bankiersfamilie Rothschild. Georg Goldsmid leende de Engelse regering een bedrag van veertien miljoen pond. De familie Cohen had verder belangen in een porseleinfabriek en in 1787 pachtte Benjamin van de Portugese regering het recht op verwerving van ruwe diamanten uit Brazilië voor de komende negen jaar. Hij stortte hiervoor een bedrag van honderdduizend *crusados* in de Portugese schatkist. Een brief van de secretaris van koning Frederik Willem II van Pruisen – waarin hij aan Benjamin vroeg of hij de persoonlijke bankier van de koning wilde worden en hem van adviezen voorzien – onderstreept de status die deze zich als bankier vergaard had.³⁰

Na de dood van zijn vader, betrok Benjamin zijn zoons Ezechiël en Abraham bij de zaak en vormden zij een nieuwe compagnie, Gebroeders Cohen & Co, die in Amsterdam gevestigd werd. Ezechiël werd door zijn vader naar Berlijn gestuurd om zaken te doen en kwam daar in contact met Carl August von Struensee, de minister van financiën van de koning van Pruisen. Kort daarvoor was Von Struensee directeur geworden van de *Seehandlung*, de nationale zeehandelsmaatschappij. Von Struensee liet de *Seehandlung* voor vijfhonderdduizend gulden participeren in de onderneming van de Cohens, wat een grote uitbreiding van hun overzeese handel ten gevolge had.³¹ Natuurlijk verscheepten zij al tabak naar

landen rond de Oostzee, maar deze handel was, zoals al gezegd, enigszins aan het afzakken. Nu richtten zij zich ook, met de financiële steun van de *Seehandlung*, op de Oost-Indische handelsmarkt en haar producten. De grote invloed van de Pruisische *Seehandlung* en de waardering van de Cohens voor deze vorstelijke deelname, bleek uit het feit dat het schip dat Benjamin Cohen in 1786 charterde 'la jeune Henriëtte de Prusse' werd gedoopt. De handel op Oost-Indië nam een grote vlucht en de firma vergaarde een belangrijke positie binnen de gehele Nederlandse vaart op de Oost. Ook de Nederlandse overheid wist de firma op waarde te schatten. Zij schakelde de Cohens in om de Verenigde Oost-Indische Compagnie uit het slop te trekken, die door de oorlog tussen Napoleon en Engeland zwaar gehinderd werd. De verbinding tussen Nederland en Oost-Indië was – naarmate de strijd vorderde – steeds moeilijker geworden en kwam op een gegeven moment zelfs helemaal stil te liggen. In 1791 werd Abraham Benjamin Cohen daarom benoemd in de 'Commissie tot betere regeling van de zaken der Oost Indische Compagnie'.³²

De vermelde handelscontacten met de Pruisische elite wierpen ook op een andere manier hun vruchten af. Benjamin en Abraham Cohen stonden niet alleen bekend als welvarende handelaars, ook hadden zij naam gemaakt als betrouwbare bankiers. Het financieren van Europese vorstenhuisen behoorde nu tot de mogelijkheden. In een brief uit 1794 vraagt minister Struensee namens de koning van Pruisen of Benjamin Cohen een lening van één miljoen gulden kan verstrekken. Naar de mening van D.E. Cohen werden hierbij de meest vleierende woorden gebruikt. Er mag echter verondersteld worden dat dit, bij een dergelijk verzoek, destijds gangbaar was. 'C'est avec les plus grand plaisir que j'empresse à notifier...' Hier gaat Cohen mee akkoord. Blijkbaar zat het Noord-Duitse vorstenhuis verlegen om geld, want later wordt er gevraagd of de lening

De brief van minister Struensee, waarin hij aan Benjamin en Abraham Cohen vraagt of ze de Koninklijke bankiers willen worden van Frederik Willem van Pruisen. Collectie Joods Historisch Museum, Amsterdam.

met nog eens drie miljoen gulden verhoogd kan worden. 'Comme la majesté est intentionné d'augmenter l'emprunt actuel d'une somme de trois millions courant de Hollande.'³⁴ In het Memorboek staat vermeld dat Benjamin Cohen uiteindelijk een totaalsom van vijf miljoen gulden leent aan de Pruisische staat.³⁵ Deze overeenkomst en het goede contact hadden tot gevolg dat Benjamin en zijn zoon Abraham uiteindelijk werden benoemd tot Koninklijke bankiers van Pruisen. Dat de Koning koos voor de Cohens uit Nederland, kan toch enigszins opmerkelijk worden genoemd, omdat Berlijn – de hoofdstad van Pruisen – ook een aantal hoofdrolspelers van de financiële wereld huisvestte. Ook de minister van financiën van Oostenrijk, graaf Saurau, meldde zich bij de Cohens om de voorwaarden voor een

26 *Ibidem*. 27 S.W. Melchior, *Blaffert*. 28 D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 69. 29 R. Rommes, 'De zeventiende en achttiende eeuw. Economische en sociale ontwikkelingen', 252. 30 Brief van de secretaris van de

koning van Pruisen, Carl Struensee, aan Benjamin en Abraham Cohen dat zij bankiers zijn geworden van de koning, 1794, Collectie Joods Historisch Museum, inv. nr. 00005144.

31 D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 70. 32 *Ibidem*, 71. 33 Brief van Struensee aan Benjamin en Abraham Cohen. 34 *Ibidem*. 35 M.H. Gans, *Memorboek*, 255.

lening aan te vragen.³⁶ Of deze lening ook daadwerkelijk is verstrekt is niet bekend. In de loop der tijd hebben Benjamin Cohen en zijn zoons zich van tabakshandelaren opgewerkt tot machtige kooplieden en weten zij vervolgens door te dringen tot de top van de Europese bankierswereld.

De rijkdom van Benjamin Cohen valt ook te herleiden uit het aantal panden dat hij bezat in Amersfoort. In de al eerder genoemde Blaffert zijn deze eigendommen nauwkeurig na te gaan. Dit register van huisgelden heeft een datering van 1755 tot 1805 en bestrijkt daarmee een belangrijk deel van het leven van Benjamin Cohen: vanaf zijn dertigste levensjaar tot kort na zijn dood in 1800. De Blaffert vermeldt in het totaal 1702 panden, waaronder huizen, commerciële panden en panden met een publieke of religieuze functie. Van de 1609 panden in particulier bezit zijn er, gedurende deze periode, 73 in handen geweest van joodse eigenaren, waaronder maar liefst 33 in het bezit van Benjamin Cohen, als eigenaar of als betrokkene vanuit zijn sociale functie.³⁷ Het voornaamste bezit was Benjamins eigen woonhuis aan de Zuidsingel, ook wel bekend als het ‘Huis met de Parse Ruitjes’. Het is een groot en representatief pand, dat, interessant genoeg, qua architectuur opvallend veel gelijkenis vertoont met zijn latere Amsterdamse woonhuis, aan de Nieuwe Herengracht, en dat van zijn zoon Abraham aan de Westsingel.³⁸ Benjamin Cohen kocht zijn huis op 11 november 1780 van de erfgenaam van de weduwe van burgemeester Temmink. In de Geschiedenis van de familie Cohen van D.E. Cohen, staat het volgende citaat over de aankoop van het huis vermeld:

‘Het betrof zekere huizinge Erve en grond met een stallinge daar annex, een groote Hoff of thuin daar agter staande en gelegen binnen deeze stad aan de Singel, daar aan de eene zijde de erfgenamen van Juffrouw Tiedeman en aan de andere zijde de geocroyeerde Lakenfabricq af te stadsgragt naast geeijgendomt en gelegen zijn.’³⁹

Helaas is niet te achterhalen waaruit D.E. Cohen citeert. De koopsom van het huis bedroeg twintigduizend gulden, maar aangenomen mag worden dat Benjamin Cohen nog veel meer geld aan zijn woning heeft uitgegeven ter verbouwing. Het zou goed mogelijk zijn dat hij zelfs een hele nieuwe voor- en achtergevel heeft laten plaatsen. Sinds de voltooiing staat het bekend als het voornaamste patriciërshuis van de Amersfoortse binnenstad. Het grote bordes, de rijk bewerkte natuurstenen gevel, de door de tijd paarsgekleurde ruitjes en de geordende tuin, zorgen voor een monumentale uitstraling.

Een opmerkelijk feit, op te maken uit de Blaffert, is dat het enige pand buiten de stadsverdediging voor bepaalde tijd ook toebehoorde aan Benjamin Cohen. Het gaat hier om herberg ‘De Pellicaan’.⁴⁰ Wat doet een tabakshandelaar en bankier met een herberg? Het zou kunnen dat hij joden die het platteland op gingen, om tabak in te kopen, hier een slaapplek wilde bieden. Het is tevens denkbaar dat wanneer vreemde joden een bezoek brachten aan de stad en niet binnen de muren mochten overnachten, zij terecht konden in de herberg. Wat ook gesuggereerd kan worden is dat, door het overdragen van de herberg aan Benjamin Cohen, een bepaald persoon schulden, in *natura*, afloste. Dit zou ook op kunnen gaan voor overige panden die Benjamin in bezit kreeg.

Een ander punt dat opvalt bij de bestudering van de Blaffert is dat joodse huiseigenaren uit 1755 over het algemeen ‘Jood, Jode of Joode’ worden genoemd. Deze toevoeging is echter achterwege gelaten bij de leden van de belangrijke families Cohen en Italiaander. Van de vijf joodse huiseigenaren uit 1755, wordt nog niet één ‘Heer’ genoemd, zelfs niet Jonas Cohen, Benjamin’s vader. Dit in tegenstelling tot andere welvarende burgers. Pas bij de later genoemde bezitters, maar wel alleen bij belangrijke personen als Jonas en Benjamin Cohen, is sprake van het voorvoegsel ‘Hr., Heer’ of – bij vader en zoon Cohen samen – ‘Heeren’. Joodse huiseigenaren werden in het laatste stadium van de Blaffert niet meer aangeduid met de toevoeging ‘Jood’ en andere welvarende joodse bezitters werden nu ook ‘Heer’ genoemd. De stijging in sociaal aanzien was een gevolg van de Emancipatie, de gelijkschakeling van joden in Nederland aan andere geloofsgemeenschappen, aan het eind van de 18^e eeuw, de Bataafs Franse tijd.

In 1776 kocht Benjamin Cohen een onderkomen voor het Muziekcollege van Amersfoort. Dit Muziekcollege verzorgde ’s winters elke maandagavond een concert en in de zomer eens per maand. Het grote, hoge vertrek op de eerste verdieping van het pand aan de Muurhuizen werd verbouwd tot fraaie concertzaal. Er werd een lijst met de namen van de negentien voorname Amersfoortse leden aangebracht met eromheen, in stucwerk, diverse muziekinstrumenten.⁴¹ In 1776 was een zevental joden, onder wie leden van de families Cohen en Italiaander, lid van het Muziekcollege, waarvan verder vooral rooms-katholieken en enkele protestanten deel uitmaakten.⁴²

De band van Benjamin Cohen met stadhouder Willem V

De betrokkenheid bij de financiële wereld leidde ertoe dat Benjamin Cohen en zijn zoons toegang kregen tot de hogere kringen van de Europese politiek. Dit uitte zich onder andere in de goede contacten die Benjamin Cohen had met het stadhouderlijke hof. Zo werd Prins Willen V door Cohen financieel ondersteund en van raad voorzien. De band die Cohen met de stadhouder had komt het best naar voren aan het einde van de 18^e eeuw, de tijd dat de patriottische idealen van vrijheid en gelijkheid steeds sterker klonken. Op een gegeven moment zo sterk, dat de patriotten in sommige Nederlandse gewesten de overhand kregen. Benjamin Cohen was inmiddels naar Amsterdam verhuisd, aangezien dit een betere uitvalsbasis was voor zijn handelspraktijken. Hij betrok daar een monumentaal, rijk versierd pand, met natuurstenen gevel, aan de Nieuwe Herengracht 103, tegenover het huidige Wertheimpark. Willem V trachtte zijn macht te behouden en deed daarvoor een beroep op zijn naaste getrouwen. Benjamin Cohen was in staat een rol van betekenis te spelen, als steun en toeverlaat voor de stadhouder en als bestuurder van de joodse gemeente. Deze episode kan, met de op handen zijnde Emancipatie in 1796,⁴³ als een van de belangrijkste bladzijden uit de geschiedenis van de joden in Nederland worden gezien. In de geschiedschrijving is deze reeks gebeurtenissen weliswaar (deels) door verschillende auteurs, zoals J. Zwarts, S. Bloemgarten, D.M. Sluys en R.G. Fuks-Mansfeld vermeld, maar verdient aanvulling. Met Benjamin Cohen als middelpunt.

De eerste onlusten over het politieke beleid van Prins Willem V ontstonden begin jaren tachtig van de 18e eeuw. Er was sprake van economi-

³⁶ D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen* 74.

³⁷ S.W. Melchior, *Blaffert*. ³⁸ Nr. 62 in bijlage 1 en 2; Een onderzoek naar de mogelijkheid van één en dezelfde architect voor deze drie panden zou interessant zijn. ³⁹ D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 75.

⁴⁰ S.W. Melchior, *Blaffert*. ⁴¹ B. Elias, ‘De zeventiende en achttiende eeuw. Cultuur, vermaak en onderwijs.’ in: R. Kemperink en B. Elias ed., *‘Bruit van d’Eem’. Geschiedenis van Amersfoort* (Utrecht 2009) 354.

⁴² H. Smit, ‘De zeventiende en achttiende eeuw. Kerkgeschiedenis.’ in: R. Kemperink en B. Elias ed., *‘Bruit van d’Eem’. Geschiedenis van Amersfoort* (Utrecht 2009) 338.

⁴³ R.G. Fuks-Mansfeld, ‘Verlichting en emancipatie omstreeks 1750-1814’ in: J.C.H. Blom ed., *Geschiedenis van de Joden in Nederland* (Amsterdam 2004) 177.

sche achteruitgang en stadhouder Willem V en een deel van de regenten wilden geen politieke of economische hervormingen. Veel kooplieden hadden in Londen tevens een betere thuisbasis gevonden. De openlijke steun aan de opstandelingen in de Amerikaanse koloniën leidde ertoe dat Engeland in december 1780 de Republiek de oorlog verklaarde. De vierde Engelse oorlog was een feit en de financiële schade zou enorm hoog uitvallen. Tegelijkertijd hadden de democratische beginselen van de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog in 1776 en de gelijkheidsidealen van Franse filosofen, die theorieën hadden ontwikkeld over het natuurrecht dat alle mensen gelijke rechten toekende, ongeacht hun afkomst, sociale status of religie, de gemoederen nog hoger doen oplopen.⁴⁴ De burgerlijke opstandelingen, gesteund door anti-stadhouderlijke en ontevreden regentenfamilies, verlangden een inperking van de stadhouderlijke macht en inspraak in het landsbestuur en organiseerden zich in de patriottenbeweging.⁴⁵ Deze burgerlieden, voornamelijk afkomstig uit de midden- en bovenklasse van de stedelijke samenleving, kregen tegenstand van de adel en de grote massa uit de lagere bevolgingsklasse, die voornamelijk Prinsgezind waren. Veel joden – die sinds hun vestiging in de Republiek bescherming tegen onderdrukking en verzeke- ring van godsdienstvrijheid van de Oranjes hadden genoten – stonden geheel aan de zijde van de Prins. Maar niet alleen dit bezorgde hen de haat van de tegenpartij. Voor de kleine middenstand, voornamelijk ambachtslieden, was de keuze voor de patriotten gebaseerd op de vrees dat joden bij gelijkstelling aan alle andere Nederlandse burgers, beter bekend als de Emancipatie, lid van de gilden, of bij afschaffing daarvan, zelfstandige

ambachtslieden konden worden.⁴⁶ Ze waren bang dat straatarme joden dan voor geduchte concurrentie zouden gaan zorgen. Dat de stadhouderlijke familie toenadering zocht tot enkele joodse families, hen dikwijls bezocht en hen ver- eerde met bewijzen van persoonlijke vriend- schap, versterkte de joodse Oranjegezindheid. Ook prinses Wilhelmina, telg uit het Pruisische koningshuis, was bekend met het fenomeen ‘hof- joden’. Aan vrijwel alle Europese hoven hadden joden posities als bankier, adviseur of diplo- maat.⁴⁷ Ook in Berlijn was dit al sinds lange tijd het geval.⁴⁸

Toen het na de oprichting van firma Cohen en Co uit praktisch oogpunt verstandiger was om naar Amsterdam te verhuizen – immers het episch centrum van de toenmalige zaken- en ban- kierswereld – kwam het woonhuis aan de Zuid- singel in Amersfoort leeg te staan. In september 1786 was het pand gelijk onderhevig aan baldadig- heid. Het bataljon Hessen-Darmstadt, door de stadhouder ingehuurd om de Staten van Utrecht te beschermen,⁴⁹ was namelijk gelegerd bij Amersfoort en werd gehuisvest in de oude Latijn- se school. Dit tot ongenoegen van enkele met de soldaten meereizende gezinnen, die zich een beter onderkomen wensten. De majoor had zijn oog op het ‘Huis met de Paarse Ruitjes’ van Ben- jamin Cohen laten vallen en gaf aan het pand te willen huren. Hoewel Benjamin Cohen er niet meer woonde was het nog steeds zijn eigendom. Het verzoek van de majoor werd echter gewei- gerd en uit wraak trok hij ’s avonds met een aan- tal manschappen richting het huis van Cohen. Zij sloegen alle ramen stuk, traptten alle deuren open en hakten alles wat hen voor handen kwam met hun sabels kapot. Op bevel van drie wachters die

Het Huis met de Paarse Ruitjes, dat door een Duits bataljon werd vernield.

Collectie R.J. Stöver, Amersfoort [www.erfgoedfoto.nl].

naar de Latijnse school terug waren gelopen, kwam nog een vijftigtal soldaten aangesnel. Zij raaptten stenen uit de straat en gooiden alles wat nog kapot kon aan diggelen. De schade aan het huis van Benjamin Cohen bedroeg veertienhonderd gulden, wat door de stad werd vergoed.⁵⁰

Opmerkelijk is dat het bataljon Hessen-Darmstadt werd betaald door Prins Willem V, maar desondanks het woonhuis van een belang- rijke toeverlaat van de stadhouder kort en klein heeft geslagen. Het was een trend van huurlegers hun onvrede te uiten door middel van plunde- ring. Waarschijnlijk waren zij daarnaast niet op de hoogte van de band die Benjamin Cohen met Willem V had. Een aantal jaar daarvoor was een ander huis van Benjamin Cohen ook onderhevig aan verwoestingen, maar ditmaal in Arnhem, waar zijn voorvaderen oorspronkelijk vandaan kwamen. Kennelijk werden eigendommen van

Foto: Monumentenzorg.

Oranjegezinde joden, maar ook van joden in het algemeen, door patriotten als belangrijke doel- witten gezien, die van Cohen echter in het bijzon- der. Wellicht was de politieke voorkeur van Benja- min voor patriotten reden zijn bezittingen te vernielen. Zijn prinsgezindheid was door propa- ganda algemeen bekend. Maar ook dankzij een bezoek dat prins Willem V in het voorjaar van 1787 aan de joodse gemeente van Amersfoort bracht, als blijk van waardering voor de gastvrij- heid van Benjamin Cohen. Willem V bezocht de synagoge en schonk een bedrag voor een nieuwe Chanoeka-luchter. De Prins, die inmiddels door de patriottische machthebbers in Den Haag was geschorst als kapitein-generaal van het vader- landse leger, werd door de, uit de Domstad ver- dreven, Staten van Utrecht verzocht naar Amers-

⁴⁴ *Ibidem*. ⁴⁵ *Ibidem*, 182. ⁴⁶ M.H. Gans, *Memorboek*, 276. ⁴⁷ Lezing Bart Wallet op 25 mei 2011 in de Balie in Amsterdam: ‘Voor ons Oranje en Israël, de Joodse Oranje- mythe’, tijdens het Symposium Joodse loyaliteiten in Neder-

land. ⁴⁸ D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 75. ⁴⁹ H. Smit, ‘De zeventiende en achttiende eeuw. Politiek en bestuur.’ in: R. Kemperink en B. Elias ed., *Bruit van d’Eem*. *Geschiedenis van Amersfoort* (Utrecht 2009) 312.

⁵⁰ D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 76.

foort te komen om daar de Oranjegezinde Statenvergadering bij te wonen.⁵¹ Op 8 juni arriveerde de prins in Amersfoort. De Prinses had hem gedurende de reis vanuit Nijmegen gezelschap gehouden, maar was op een gegeven moment weer omgekeerd. Hij nam zijn intrek in het huis van Benjamin Cohen, dat speciaal voor hem in gereedheid werd gebracht. In zijn tijdelijke onderkomen ontving de stadhouder verschillende afgevaardigden van de Staten van Utrecht. Hij was voortvarend aan het werk gegaan en raadpleegde veel van de invloedrijke personen uit zijn naaste omgeving die hij naar Amersfoort ontboden had. Daarnaast woonde hij verschillende Statenvergaderingen bij, waar plannen werden gemaakt om de onhoudbare situatie een halt toe te roepen.⁵²

Was de stand van zaken onomkeerbaar of hadden de patriotten definitief een voet aan de grond gekregen? Grote delen van het land stonden nog pal achter de stadhouder, maar het viel niet te ontkennen dat de verkondigers van democratische idealen bij een steeds groter publiek een luisterend oor vonden. De positieve aspecten van deze revolutionaire ideeën werden natuurlijk constant benadrukt, maar ook de slechte stadhouderlijke politiek was het onderwerp van gesprek voor de patriotten. Er ontstond in de pers een trend om satirische pamfletten uit te brengen, die niet alleen Prins Willem V en zijn beleid, maar ook Benjamin Cohen op een denigrerende toon op de hak namen. Auteurs van dergelijke artikelen lieten niet na joden in een kwaad daglicht te stellen.⁵³ Een voorbeeld is het tijdschrift *Janus*, waarin de strijd tussen de patriotten en Orangisten wordt beschreven en ook Benjamin Cohen de revue passeert. Als voorstanders van

de Oranjes worden joden hierin niet ontzien, met name Benjamin Cohen. Er komt daarbij een duidelijk anti-joods sentiment naar voren. Zo staat in *Janus* het volgende vermeld:

‘Amersfoort, den gden Junij. Heden avond wordt Nederlands geduchte stadhouder binnen onze geduchte muren verwacht. Geen wonder! Waar zou dat naar gelijken? De prins komt dan in Amersfoort, en waar logeert zijne Hoogheid? Bij de Mousje? Bij de Mousje! En de Joden mogen immers geen zwijnenvleesch in huis hebben? Ja, dat is mijnheer Cohen zijn zaak, ik ben geen parrassin. Maar wat zal zijne Doorluchtigheid in Amersfoort doen? Sommige meenen, dat hij gekomen is, om zich bij zijnen Hospes te laten besnijden; want, wijl het toch met de zaken zo slecht gaat, zeggen zij, wil hij eens probeeren, of het veranderen van geloof er ook iets toe doen zou. Anderen willen dat het meer simpel snijden zal zijn, en dat men daar het Keitjen mede verstaan moet, hetwelk de Staten van Utrecht hem in de frontispice van zijn harssencabinet gegoooid hebben. Een derde zegt weer: Nederlands Vorst komt te Amersfoort, om een leger te commanderen. Dat is taal! Wat zeg je daarvan Patriotten? Cohen en de Prins aan het hoofd van een leger; dat zal naar Saul en zijn Wapendrager beginnen te gelijken.’⁵⁴

Hoewel dit spottende patriottische artikel natuurlijk zeer gekleurd is, valt hieruit toch op te maken wat voor Willem V de reden was zijn hoofdkwartier in Amersfoort op te slaan; van hieruit zou hij zowel de militaire operaties leiden, als de financiële aspecten van de campagne regelen. Het kan zijn dat ook Benjamin Cohen heeft bijgedragen aan de militaire uitgaven. Tactische militaire plannen maken was misschien niet aan

Benjamin besteed, maar dankzij zijn financiële vermogen en oneindige steun hield hij wel de stadhouder in het zadel. Volgens D.E. Cohen heeft de bemiddeling van Benjamins zoon, Abraham, ervoor gezorgd dat een Prinsgezind bataljon werd uitbetaald. Benjamin schijnt deze soldij zelf voorgeschoten te hebben, hoewel het allerminst zeker was, dat zijn geld ooit terugbetaald zou worden door de Staten Generaal. Was dit een tactische zet van Benjamin Cohen? Volgens D.E. Cohen geeft dit blijk van affiniteit met het Nederlandse Oranjehuis. Financieel gezien verkeerde de stadhouder in zwaar weer, maar hij kon op de steun van de tabakshandelaar blijven rekenen. Het (anti-joodse) sarcasme druipt er in spotschrift *Janus* vanaf:

‘Amersfoort, den 28sten juni. De ontdekking van een goudmijn alhier geeft men op, als de eenige oorzaak, waarom de Prins van Oranje, als toekomstige Hertog van Gelderland en Graaf van Amersfoort, met al zijn troupes, het sticht en Gelderland bezet houdt. Uit deze goudmijn, bij aldien de doorgraving gelukt, zullen alle de achterstallige schulden, zoo der Provinciën, die bij de generaliteit en admiraliteit in het krijt staan, als van de genegotieerde capitalen en interessen, ten behoeven en ten laste van onzen aanstaan, den souverainen Hertog en Graaf, betaald en afgelost worden: uit deze verwacht ook inzonderheid de zoo menigvuldige Militie, die wij rondom ons hebben, en in vervolg van tijd nog staan te krijgen, met het hevigste ongeduld, hare soldij, terwijl zij, met allen ernst, bidt, dat die goudmijn maar spoedig mag geopend worden. Deze goudmijn opent zich aan den secrete kamer van den grooten Hebreuwer Cohen, die met hulp en medewerking zijner logeergasten, als zijnde aanzienlijke lieden van den fijnsten smaak, door den nauwen ingang dier kamer de mijn openen, en dan met alle man, aan het graven gaan zal. De geleerden stellen zeker te zijn, dat deze goudmijn door twee armen, correspondeert met en uit-

komt in, Londen en Berlijn, alwaar de rijkste schat verborgen ligt. Bij aldie dit waar zij, is er vrij wat grond voor de vrees, die men heeft, dat namelijk de mijnwerkers, na het verspillen van ongelofelijk veel tijds, moeite, kosten, en waken, eindelijk op eene onzichtbare wijze in Londen of Berlijn zullen te voorschijn komen.’⁵⁵

Klaarblijkelijk was de auteur van het artikel in *Janus* zeer goed op de hoogte van het financiële netwerk van Benjamin Cohen.

Een van de redenen van het bezoek van Willem V aan Benjamin Cohen in Amersfoort, was inderdaad de financiële steun waar de stadhouder op zou kunnen rekenen, voornamelijk ter betaling van het Oranjegezinde leger. Maar nadat Willem V was verbannen uit Den Haag, diende Amersfoort, als centraal gelegen stad, ook als goede uitvalsbasis om zijn positie terug te winnen. Het ‘Huis met de Paarse Ruitjes’ was zoals gezegd een tijdelijk onderkomen van Willem V en verzamelpaats van vooraanstaande personen die de stadhouder adviseerden in zijn strijdplan. Er kan niettemin aangenomen worden dat Benjamin de prins niet alleen van financieel advies voorzag, maar ook van tactische instructies. Hij was één van de prominente aanwezigen, toen het plan werd opgevat dat Willem V opeens zou moeten verschijnen in Den Haag, om op deze manier zijn machtspositie met een soort verrassingsaanval terug te winnen. Ook de prinses, de zuster van Frederik Willem van Pruisen, had hier een rol in. Zij is regelmatig naar Amersfoort gekomen om bijeenkomsten bij te wonen waar het plan van aanpak werd gevormd. Haar broer werd goed op de hoogte gehouden. In een brief vertelt de prinses Frederik Willem het volgende:

‘J’y trouvai le prince très peu décidé sur se qu’il voulait faire. J’eus avec lui plusieurs confe-

51 J. Zwarts, ‘Prinselijk verblijf ten huize van een Amersfoortschen jood in 1786’, *De Vrijdagavond* (1925) 236-238, aldaar 236. 52 D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 77. 53 D.M. Sluys, ‘Hoogduits-Joods Amsterdam

van 1635 tot 1795’ in: H. Brugmans en A. Frank ed., *Geschiedenis der Joden in Nederland* (Amsterdam 1940) 377. 54 *Janus, suumcuique* (1787) 169.

55 *Ibidem*, 186.

rences auxquelles nous admimes les personnes les plus entendue et le plus sages.’⁵⁶

Uit deze zin blijkt de besluiteloosheid van de stadhouder en zijn behoefte aan advies van anderen. Zou Benjamin Cohen ook invloed hebben gehad op de komst van Pruisische troepen? Dat is goed mogelijk. Hij had al een financiële relatie met het Pruisische koningshuis en participeerde eveneens in de Pruisische *Seehandlung* maatschappij, waar de koning een grote invloed in had. Ezechiël Cohen kan een bemiddelende rol in deze situatie hebben gespeeld.

De hulp en het geboden onderkomen werden zeer gewaardeerd door de Prinselijke familie, wat blijkt uit de verschillende giften die Willem V en zijn vrouw hebben gedaan. Benjamin Cohen kreeg een portret van de Prins, vervaardigd door hofschilder Benjamin Bolomey. Ook schonk de Prins Benjamin zijn persoonlijke zilveren snuifdoos met daarin zijn eigen initialen. Abraham Herschel, Benjamins administrateur, die omstreeks 1750 van Polen naar Amersfoort was gekomen en hier een halve eeuw de functie van honorair rabbijn uitoefende,⁵⁷ schonk hij zijn zilveren inktstel. Ook de prinses toonde haar dankbaarheid, door een rijk versierd voorhangsel, of parochet, aan de Amersfoortse joodse gemeente te schenken. Dit voorhangsel is nog steeds in bezit van de joodse gemeente van Amersfoort⁵⁸ en te bezichtigen in Museum Flehite.

In deze roerige patriottentijd heeft Benjamin Cohen – die zelf in Amsterdam woonde – de stadhouder meerdere keren een reddende hand

geboden. Tobias Tal, opperrabbijn van Gelderland en later Den Haag, vader van opperrabbijn van Amsterdam Justus Tal, maakt in zijn *Oranjabloesems* uit 1898, melding van een sensationele gebeurtenis. Prins Willem V logeerde in 1787, nadat hij enige tijd in huize Cohen had geresideerd, op paleis Soestdijk.

‘De graaf van Salm, aan het hoofd der stadhouderlijke troepen, had het plan gevormd Soestdijk te overvallen en zich van den Prins meester te maken. Het plan was goed beraamd. De overval had plaats. De schildwacht Christoffel Pullmann werd doodgeschoten (zijn graf en grafsteen zijn op Soestdijk te zien). Doch het plan mislukte, Prins Willem V vluchtte langs een achterweg naar Amersfoort en wel naar het huis van Benjamin Cohen; hij bleef er vijf dagen.’⁵⁹

De Prins verbleef in deze periode wel vaker op Soestdijk, waar hij vaak vanuit Amersfoort een avond naartoe ging. Rijngraaf Frederik van Salm, commandant van de patriottische troepen in Utrecht, was hiervan op de hoogte en dacht dat Soestdijk een zwakke militaire bezetting had. Het plan was het slot te overrompelen en te plunderen, maar door het alarmsein van Christoffel Pullmann kon het aanwezige bataljon dit voorkomen. De schildwacht verloor hierbij het leven, bevelhebber kolonel Van Erpel en majoor Seyffard raakten gewond. De patriotten lieten hun doden en gewonden achter en sloegen op de vlucht. Verondersteld wordt dat de Prins zich eerst heeft verscholen in Cohens buitenverblijf Vinkenhoef, net buiten Amersfoort, waarna hij weer het monumentale pand aan de Zuidsingel betrok.

⁵⁶ D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 81; ‘Ik trof er de prins aan, die weinig beslist was over wat hij wilde ondernemen. Ik had meerdere beraadslagingen met hem, waarbij we meest onderlegde en wijze personen toelieten.’ (eigen vertaling). ⁵⁷ J. Zwarts, ‘Uit de geschiedenis der Joodsche gemeente te Amersfoort’, *Nieuw Israëlietisch Weekblad* 62 (21 januari 1927) 9. ⁵⁸ D.E. Cohen, *Geschiede-*

nis van de familie Cohen, 82; Een voorhangsel is een gordijn dat in de synagoge wordt opgehangen om de heilige ark met de Torarollen af te scheiden van de rest van het gebedshuis. Het is een plek die slechts één keer per jaar op Jom Kippoer door de hogepriester bezocht mag worden. ⁵⁹ T. Tal, *Oranjabloesems*, uit de gedenkbladen van *Neerlandslrael* (Amsterdam 1898) 106.

Een oude Ansichtkaart van buitenplaats Vinkenhoef. Archief Eemland.

Een herinnering aan deze belegering is het graf van een Pruisische soldaat – dat nog steeds in de nabijheid van paleis Soestdijk ligt – en een standbeeld dat ter ere van hem is opgericht. Een artikel uit de *Hollandsch Historische Courant* nr. 91, van dinsdag 31 juli 1787, door D.E. Cohen in zijn *familiegeschiedenis* aangehaald, doet verslag van de afloop van de aanval:

‘Utrecht 31 Juli....Heden heeft men van Woerden tijding gekomen, dat de officier van Pallardy, welke sinds de actie te Soestdijk vermist was, aldaar in boeren kleederen aangekomen. Dezelve was in de retraite door de duisternis van zijn volk afgedwaald en vlak bij Amersfoort te regt gekomen, en aldaar door een menschlievend huisman verborgen en boerenkleederen bezorgd, om de handen der vijanden te kunnen ontkomen, waarin hij gelukkig geslaagd is.’⁶⁰

Dit zijn de beschrijvingen van deze episode uit de patriottentijd die zijn overgeleverd. Vele

zijn van mond tot mond gegaan en pas later opgeschreven. De vraag is in welke mate deze beschrijvingen nauwkeurig zijn geweest. Zijn deze objectief of is er door een mogelijke betrokkenheid bij één van de beide kampen sprake geweest van het doorgeven van gekleurde informatie? Waarschijnlijk is er van het laatste sprake, maar er zijn altijd feiten die onweerlegbaar zijn en voor waar kunnen worden aangenomen. De dood van Christoffel Pullmann is daar een duidelijk voorbeeld van.⁶¹ Net als de beschermende hand die Benjamin Cohen meerdere malen boven het hoofd van Prins Willem V gehouden heeft, in de vorm van verblijf en schuilplaats. Maar ook de dankbaarheid van de Prins daarvoor, die zich uitte in geschenken. Later, nadat de stadhouder zijn positie in Den Haag heroverd had, kwam het

⁶⁰ D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 84
⁶¹ T. Tal, *Oranjabloesems*, 106.

officiële eerbetoen van de Prins aan het adres van Benjamin Cohen. Naar de woorden van D.E. Cohen hebben Prins en Prinses, bij hun feestelijke audiëntie in Den Haag ‘Benjamin Cohen met zulk een onderscheiding ontvangen, dat daaruit hun groote waardering voor zijn persoon en zijn verdiensten blijkt.’ De kleinzoon van Benjamin, de geniale Jonas Daniël Meijer, die na de Emancipatie, op zestienjarige leeftijd, als eerste joodse advocaat werd geïnstalleerd⁶² en waarnaar het plein voor de Portugese synagoge in Amsterdam werd vernoemd, memoreerde later aan deze periode in een brief aan Koning Willem I. Hij vermeldde dat er ‘tijdens het verblijf van den Prins ten huize van Benjamin Cohen veel meer is voorgevallen, dan in de officieele berichten daarover wordt aangetroffen’ en herdacht de voorvader van de Koning als ‘den doorlichtigen telg van dat huis waarvoor mijn grootvader Cohen te Amersfoort reeds zoveel gedaan en geleden heeft.’⁶³ Benjamin Cohen zou volgens dit citaat veel te verduren hebben gekregen vanwege de openlijke steun aan de familie van de Prins. Ondanks het leed dat geleden was, bleef Jonas Daniël Meyer trots op het feit dat zijn voorvaders de Oranjes zo waardig gediend hebben. Hij schrijft:

‘Ik herinnere mij nog uit mijne kindsche jaren, hoe zij (Prins Willem V en zijn gezin) het nederig huis van mijnen grootvader, toen de wijkplaats van het Doorluchtig en Stadhoudelijk geslacht, verlieten, om naar de zetel der hoge regeeringe terug te keeren.’⁶⁴

De rol van Benjamin Cohen binnen de joodse gemeente

De perikelen rond stadhouder Willem V speelden zich voornamelijk in Amersfoort en omstreken af,

terwijl Benjamin Cohen sinds 1786 in Amsterdam woonde. Jarenlang was hij parnassijn van de Amersfoortse joodse gemeente geweest, waarvoor hij en zijn voorvaders zich uitzonderlijk hadden ingezet. Zoals eerder is vermeld, kocht de grootvader van Benjamin, Ezechiël Cohen, in naam van de joodse gemeente een pand ter huisvesting van de synagoge. Later werd hier nog een bijgebouw aan toe gevoegd. Ook Benjamin Cohen kocht een aanpalend pand en schonk dit aan de synagoge.⁶⁵ Hij droeg zorg voor het wel en wee van de joodse gemeente en ondersteunde minderbedeelde joden. J. Zwarts memoreerde hen in een artikel over de geschiedenis van de Amersfoortse joodse gemeente als volgt:

‘Niets getuigd meer voor hun Joodsch leven, dan de omstandigheid, dat drie geslachten nl. Ezechiël, Jonas en Benjamin Cohen de morenoetitel⁶⁶ sierden. Het eerste dat Benjamin Cohen dan ook deed, toen Regeerders hem tot Parnas benoemden, was de aankoop van een huis voor de Synagoge.’⁶⁷

Nu had Benjamin, die in de joodse volksmond *Binjomin Amersfoort* werd genoemd, dezelfde functie in de hoofdstad van het land. Ook als bestuurder van de joodse gemeente in Amsterdam had hij te maken met twisten tussen patriotten en Oranjegezinde joden. Hij probeerde de goede vrede te bewaren in een zeer onrustige periode. De stad Amsterdam, haar inwoners en bestuurders, neigden meer naar de liberale idealen van de patriotten en trachtten de stadhoudelijke macht in te perken. De Pruisische troepen dreigden de positie van de stadhouder te herstellen en Benjamin Cohen was de man die in de Jodenbuurt de gemoederen probeerde te bedaren, om ernstige ongeregelheden tussen joden

en patriotten te voorkomen. D.E. Cohen raadpleegde als voorbeeld voor deze bemoeienissen de *Vrijdagavond*. Hierin stond een vertaling van de protocolboeken van de Nederlands Israëlietische Hoofdsynagoge, alwaar de gebeurtenissen uit die tijd worden beschreven. Volgens deze vertaling:

‘... begaf zich 31 mei 1787 Benjamin Cohen met Simon Nathan Levy als afgevaardigden der Joodse gemeente naar de heeren van het defensiewezen⁶⁸ met name Lodewijk Hovy, Balthazar Elias Abbema en Jan Bern. Bicker om een verklaring te geven van het feit dat de Joden bij de verdediging van het huis van den onderschout Papegaay tegen een bende plundersaars partij gekozen hadden. Ze slaagden er in hen te overtuigen, dat de Joodsche gemeente daaraan part nog deel had gehad.’⁶⁹

Abbema schijnt er bij Benjamin Cohen op aangedrongen te hebben zijn huis te Amersfoort niet ter beschikking van den Prins te stellen. Het gevaar en de moeilijkheden die Abbema hem daarbij voor ogen hield, hebben hem niet van zijn besluit kunnen afbrengen.⁷⁰ Uit vrees voor overval en plundering van de Jodenbuurt, van de synagoge en van joodse eigendommen, werd door de parnassijns een joodse politiemacht aangesteld, die ervoor moesten zorgen dat de rust bewaard bleef en dat deze of gene zich niet liet verleiden in te gaan op provocatie.⁷¹ Zoals gezegd, lagen de Pruisische troepen op dat moment voor de stadspoort, om in te grijpen als de situatie te nijpend werd. Benjamin Cohen voerde onderhandelingen met de Pruisen, de burgermeesters en de Amsterdamse schutterij, op de hand van de patriotten, die in de Jodenbuurt uit waren op rellen. Parnas Cohen was voortdurend op de been, iedereen aansporend zich niet te laten verleiden tot handgemeen en vechtpartijen. Ook had hij een gesprek onder vier ogen met één van de kapiteins der schutterij, om ervoor te zorgen dat joden door de schutters niet meer lastiggevallen werden.

Toch kwamen nog veel vechtpartijen voor, met aan beide zijden gewonden. Maar er werd geluisterd naar Benjamin Cohen, een man van aanzien, en zijn medeparnassijns. Zijn verzoek aan de burgermeesters, om de schutters uit de Jodenbuurt terug te trekken, werd ingewilligd en de schutterij hield zich aan de overeengekomen *status-quo*. De eerder genoemde, door D.E. Cohen geraadpleegde, protocolboeken van de Nederlands Israëlietische Hoofdsynagoge vertellen:

‘Dadelijk na zijn terugkomst ging onze collega [Benjamin Cohen] naar de wachten op Kattenburg, zijn persoon niet ontziende en deelde hij er den kapitein de getroffen schikking mede. Ook plaatste hij er een Joodsche wachter, met wiens verlof elken Joden van en naar Kattenburg werden toegelaten, en er heerschte groote vreugde, zowel bij de onzen als bij de niet-Israëlieten, die er woonden. Ook ging hij naar de wachten in de Weesperstraat en deed daar hetzelfde, en zo ging hij alle buurten langs, om de bewoners te waarschuwen en te vermanen en te overreden met zachte en met strenge woorden. En hij kreeg gedaan, dat zij luisterden naar zijn stem om op dien dag niet openlijk vreugde te bedrijven, nog om wraak te zoeken wegens het bloed dat vergoten was en wegens de smarten die de liefelijken hadden getroffen.’⁷²

Benjamin Cohen reed zelf de hele nacht rond om te surveilleren,⁷³ maar volbracht zijn taak en slaagde in zijn missie. Hij zorgde ervoor dat patriotten en Oranjegezinde joden zonder verdere strubbelingen met elkaar in overleg gingen en in dezelfde buurt konden leven. Na verloop van tijd zwakten de patriottische opstanden af. De vurige idealen hadden onvoldoende voet aan de grond gekregen, om de stadhouder de genadeslag toe te

62 N. Mayer-Hirsch, ‘Jonas Daniël Meijer’, *Actuele onderwerpen* Nr. 2155 (1987) 10. 63 D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 85. 64 M.H. Gans, *Memorboek*, 254. 65 Nr. 45 in bijlage 1 en 2. 66 Opperrabbinaal titel; morenoe betekent ‘Onze Leraar’. 67 J. Zwarts, ‘De geschiedenis der

Joodsche gemeente te Amersfoort’, *Nieuw Israëlietisch Weekblad* 36 (21 januari 1927) 9. 68 Leden van het patriotische Amsterdamse stadsbestuur die over de verdediging van de stad gingen.

69 D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 86. 70 *Ibidem*, 86. 71 R.G. Fuks-Mansfeld, ‘Verlichting en emancipatie omstreeks 1750-1814’, 189. 72 D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 87. 73 M.H. Gans, *Memorboek*, 276.

brenge. De prins begon daarentegen zelfs aan macht terug te winnen. Na verloop van tijd was hij in staat, met behulp van de Pruisische troepen, terug te keren naar Den Haag en zijn stadhouderlijke positie opnieuw in te nemen. Dit was ook voor de Amsterdamse parnassijns een glorieus moment; niet alleen omdat zij ernstige escalaties in de Jodenbuurt hadden weten te voorkomen, maar ook omdat de hen zo geliefde prins, die hun gemeente altijd bescherming had geboden, het nu weer in Nederland voor het zeggen had. Desondanks werd de vreugde enigszins getemperd, doordat de schutters vergelding zochten voor hun teleurstelling van het herstel van de stadhouderlijke macht. Zij beschuldigden joden van het veroorzaken van de relletjes. Door nieuw aandringen van Benjamin Cohen bij de burgermeesters werd daar een einde aan gemaakt.⁷⁴

De Prins-stadhouder hield ter ere van zijn herstel een grootse intocht in Den Haag. Ook Benjamin Cohen en parnassijns van beide joodse gemeenten waren hier aanwezig.⁷⁵ Bovenge-noemde protocollen vermelden:

‘En nadat God ons rust had verschaft en gered uit de handen van de geweldenaars, die tegen ons opstonden, toen hebben wij ons ernstig afgevraagd: Is het voorwaar niet onze plicht te gaan naar Den Haag tot Zijne Hoogheid de Prins om hem te begroeten en hem onze hulde te toonen? En ziet, op Sabbath 8 Marcheswan [20 October] deelt ons onze Collega R. Benjamin Cohen mede, dat hij den volgende dag naar Den Haag wilde gaan voor een bespreking met den Vorst. Wij vergaderden daarop Zaterdagavond in onze vergaderzaal en besloten, dat Maandag daarop nog twee van onze collega’s, door het lot aan te wijzen, hem zouden volgen om te samen met hem den Dinsdag daarop naar het paleis van den Prins te gaan, zo God wilde. In die vergadering kwam bij ons de koster van de Portugeesche gemeente, om namens P.P. mede te delen, dat zij besloten

hadden om naar Den Haag te gaan. Bij loting werden toen aangewezen R. Leib Minden en R. Gumpel Wolfenbittel, die Maandag op reis gingen en zich in Den Haag voegden bij onze Collega R. Benjamin Cohen. Op Dinsdag 11 Marcheswan (23 October) gingen de drie mannen tegen ongeveer twee uur naar het paleis van den Prins en toen zij in het vertrek kwamen, dat genaamd wordt “Audiëntiezaal”, kwam een van de hofhouding van den Prins en vroeg met luide stem: Zijn hier Parnassim van de Hoogduitsche Joden in Amsterdam? Zij gaven een bevestigend antwoord, en toen verbaasden zich alle aanzienlijke personen, die er waren gekomen om den Vorst te begroeten, dat P.P. direct werden geleid naar het vertrek waar de Vorst vertoefde met zijn verheven Vrouw de kroonprinses van Pruisen, die aan zijn rechterhand zat. Toen zij nu in het vertrek kwamen stonden de Hoogen personen op van hun zetel en gingen onze Collega’s tegemoet. Daarop verwisselden de Prins en zijn Gemalin van plaats en ging de Prinses staan aan de linkerzijde van den Prins. Zij ontvingen onze Collega’s met de allergrootste vriendelijkheid, en knikten hun telkens bij iedere zin, die zij spraken vriendschappelijk toe. Onze Collega Benjamin was onze tolk en toen hij even pauzeerde tusschen den derden en vierden volzin van zijn rede, sprak de Prins hem vriendelijk toe en beloofde hem de Joden te allen tijde te zullen beschermen, zooals hij hun ook bij zijn regeerings aanvaarding had beloofd, en zooals zijn macht en wil toen waren, waren ze ook thans. Hij bewilligde ook in het verzoek van onze collega’s om de rede op schrift te ontvangen, waarna R. Benjamin Cohen hem het manuscript overhandigde, dat de drie eerste volzinnen bevatte, die hij had gezegd en de vierde die hij had willen uitspreken...⁷⁶

Dit citaat bevat vele bijzonderheden. Ten

⁷⁴ *Ibidem*; D.M. Sluys, ‘Hoogduits-Joods Amsterdam van 1635 tot 1795’, 378. ⁷⁵ *Ibidem*. ⁷⁶ D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 89.

eerste is het opvallend dat wanneer Benjamin Cohen ‘Collega’ wordt genoemd, dit altijd met een hoofdletter wordt geschreven, in tegenstelling tot de andere ‘collega’s’. Hieruit zou kunnen blijken dat Benjamin Cohen hoger aanzien bezat dan de andere parnassijns van de Hoogduitse gemeenschap. Verder is het opvallend dat Benjamin Cohen dienst deed als tolk tussen de stadhouder en zijn gemalin en de overige parnassijns. Vermoedelijk spraken de stadhouder en zijn vrouw Frans, wat gebruikelijk was in hogere kringen in deze periode. Benjamin was ook deze taal machtig en in staat voor de andere parnassijns te vertalen. Een derde opmerkelijk feit is dat de Amsterdamse joodse delegatie, waaronder Benjamin Cohen, bij aankomst in de audiëntiezaal gelijk naar het vertrek van de Stadhouder werden gebracht, tot verbazing van de andere aanwezigen. De komst van de parnassijns werd kennelijk zo belangrijk geacht, dat deze voorrang kregen boven de rest van het publiek. Ook de band tussen joden en het Nederlandse Oranjestad werd bij dit bezoek bevestigd. Prins Willem V zou joden te allen tijde beschermen. Een traditie van wederzijdse affiniteit, die al een aantal eeuwen bestond en tijdens de patriottentijd misschien wel sterker was geworden.

De buitengewone ontvangst was zeker ten dele te danken aan de persoonlijke band tussen Benjamin Cohen en de Stadhouder. De gunsten die Cohen aan de Stadhouder had verleend, droegen hier natuurlijk sterk aan bij. Tijdens het patriottenoproer was Benjamin de steun en toeverlaat van Willem V. D.E. Cohen veronderstelt dat ‘het plechtstatig binnenleiden en de duidelijke blijken van genegenheid der vorstelijke personen, op dat oogenblik, zoo’ngroote indruk op hem gemaakt heeft, dat hij door de emotie overmand, zijn rede niet vlot heeft kunnen uitspreken. De eer hem te beurt gevallen werd daardoor echter niet verminderd.’⁷⁷ Waar D.E. Cohen hier echter niet op wijst, is dat de geëmotioneerde Benjamin Cohen

zo ontroerd was dat hij zijn vierde volzin niet eens meer uit kon spreken. Gelukkig had Benjamin de stadhouder een manuscript overhandigd, dat als inhoud een geschreven versie van zijn rede had. Zo kon Willem V de vierde volzin nog eens nalezen.

De stadhouder Prins Willem V was in zijn macht hersteld en had weer zitting genomen in Den Haag. Dit was voor joden in Nederland een reden tot grote vreugde, wat bleek uit de grote vieringen in Amsterdam. D.E. Cohen citeert in zijn familiegeschiedenis uit een kroniek uit het jaar 1788, over de intocht van de stadhouder in de hoofdstad. Benjamin Cohen had op de gevel van zijn Amsterdamse huis een groot doek laten aanbrengen met daarop een enorme afbeelding van het Huis met de Paarse Ruitjes.

‘Toen 8 maart 1788 geheel Amsterdam door feesten aan deze vreugde uiting gaf werd overal fraai geillumineerd. Op de Nieuwe Herengracht, over het park [het huidige Wertheimpark], was aan het huis van den parnassijn Benjamin Cohen een zijden transparant aangebracht waarop zijn woning te Amersfoort was afgebeeld, waar Z. Hoogheid was gelogeed. Dit huis was van beneden tot boven met lampions geillumineerd. Aan den wal deed hij drie vlotschuiten vastleggen opdat de menschen er zouden opstaan en er geen ongeluk zou gebeuren.’⁷⁸

Benjamin Cohen had op de gevel van zijn Amsterdamse huis een groot doek laten aanbrengen met daarop een enorme afbeelding van het ‘Huis met de Paarse Ruitjes’.

De roerige patriottentijd had voor Oranjegezinde joden een gunstig slotakkoord. De stadhouderlijke macht was in ere hersteld en de rust was voorlopig weergekeerd. Benjamin Cohen heeft hier een grote bijdrage aan geleverd. D.E. Cohen noemt deze tijd ‘een der belangwekkend-

⁷⁷ *Ibidem*, 90. ⁷⁸ *Ibidem*.

ste perioden uit de geschiedenis der Nederlandse joden.’

Direct vanaf zijn vestiging in Amsterdam, speelde de toen zestigjarige Benjamin Cohen een belangrijke rol binnen de joodse gemeente, zoals al gebleken is. Hoewel hij nog steeds bedrijvig in zaken was, liet hij toch steeds meer de leiding aan zijn zoons over. In zijn functie als parnassijn, namen tijdens de patriottentijd de belangen van de joodse gemeente het overgrote deel van zijn tijd in beslag. Al snel werd Benjamins huis aan de Nieuwe Herengracht het episch centrum van het Amsterdams joodse intellect. Hier kregen de verlichte idealen van sociëteit *Felix Libertate* vorm en kwam de kern van de club die streed voor de emancipatie van de Nederlandse joodse gemeenschap samen. Onder anderen Isaac de Jonge Meyers, Ezechiël Schabracq, Hartog de Hartog Lémon en Jonas Daniël Meijer kwamen hier bij elkaar. Ondanks dat Benjamin Cohen open stond voor de nieuwe ideeën die deze heren aanhingen, stond hij met lichaam en geest midden in het traditionele Jodendom. Hij verwierf de hoogst haalbare religieuze titel, waardoor hij het recht verkreeg de opperrabbinale functie uit te oefenen en hij verdiepte zich met andere joodse geleerden in verscheidene religieuze onderwerpen. Ook hield hij zich bezig met wereldlijke wetenschappen, waarbij vooral de wiskunde zijn grote belangstelling had.⁷⁹ Zo onderhield hij bijvoorbeeld een goede band met Elia Hochheim, een uit Beieren afkomstige joodse astronoom en wiskundige, die verscheidene mathematische publicaties aan Benjamin Cohen opdroeg.⁸⁰ Ook gaf hij financiële steun bij het uitbrengen van wetenschappelijke werken. Voorbeelden zijn een Hebreeuwse uitgave van de *Elementa van Euclides*

door Baruch Schik en filosofische stukken van de hand van Hartog Ulman, een leraar in wiskunde en filosofie, uit Mainz.⁸¹ Hij was niet alleen een mecenas van de wetenschappen, hij was ook zelf een uitmuntend geleerde. Telt men hier zijn inspanningen voor de joodse gemeenschap, de functies die hij daarbinnen uitvoerde en zijn successen in de zakenwereld bij op, dan vormt zich een totaalbeeld van de activiteiten en verrichtingen van Benjamin Cohen.

Na zijn overlijden, op 10 februari 1800,⁸² werd hij in een Jiddische kroniek op de volgende manier herdacht: ‘Maandag 10 februari 1800 ’s avonds is een braaf, rechtschapen, en alomgeacht man overleden met name Benjamin Jonas Cohen uit Amersfoort. Hij gaf veel weg aan armen. Hij was een buitengewoon groot geleerde. Dagelijks kwamen veel geleerden, zowel in de Heilige Schrift als in de andere wetenschappen in zijn huis en leerden met hem.’⁸³

Conclusie

Om een beeld te geven van het rijke leven van Benjamin Cohen, was het van belang zijn positie binnen de joodse samenleving en de niet-joodse samenleving te schetsen en te beoordelen hoe deze zich ten opzichte van elkaar verhielden. De familie Cohen vergaarde in de 18^e eeuw haar welvaart als tabakshandelaren in Amersfoort. Hier, in de provincie, ook wel bekend als de *mediene*, lukte het een aantal generaties Cohen te stijgen op de financiële ladder, dankzij een familie-eigen handelsgeest. De vakkennis werd van vader op zoon doorgegeven en firma’s van verschillende samenstelling werden door de Cohens gevormd. Amersfoort was in vergelijking met andere Nederlandse steden redelijk tolerant wat de vesti-

ging van joden binnen de stadsmuren betreft. Aangezien rijke joodse families als de Cohens en de Italiaanders een groot kapitaal bezaten en een zeer winstgevende handel in de stad dreven, werden zij door het stadsbestuur met veel eerbied behandeld. Met de tabakshandel voorzagen de Cohens niet alleen in hun eigen kapitaal, maar verschaften zij ook werk aan andere gezinnen.

De rijkdom van Benjamin Cohen herkent men nu nog in de indrukwekkende panden die hij heeft laten bouwen. Het betreft hier onder andere het 18^e-eeuwse ‘Huis met de Paarse Ruitjes’ te Amersfoort. Een monumentaal, natuurstenen pand dat erg lijkt op het latere onderkomen van Benjamin in Amsterdam, ligt aan de Nieuwe Herengracht, op nummer 103. Het woonhuis in Amersfoort had een dusdanig vorstelijk voorkomen, dat stadhouder Willem V er enige tijd verbleven heeft. De stadhouder woonde in Amersfoort de vergaderingen van de door patriotten verdreven Staten van Utrecht bij en resideerde bij zijn medestander Benjamin Cohen. Vermoedelijk heeft Benjamin tevens de soldij van de stadhoudelijke troepen gefinancierd. Waar de Oranjes de joodse bevolking vanaf hun vestiging in Nederland, bescherming en godsdienstvrijheid hebben geboden, waren de rollen nu enigszins omgedraaid. In dit geval was het de joodse Benjamin Cohen die Prins Willem V van Oranje onder zijn hoede nam. Doordat Cohen openlijk zijn steun aan de stadhouder betuigde, kwam hij in een kwaad daglicht te staan bij de tegenstanders van de Prins. De patriotten bejegende hem in pamfletten en artikelen op een denigrerende en antisemitische toon.

Over het algemeen valt vast te stellen dat Benjamin Cohen een glansrijke en unieke maat-

schappelijk carrière heeft gehad. Hij was één van de meest succesvolle zakenmensen van zijn tijd. Daarbij verkeerde hij in de hoogste sociale en politieke kringen in binnen- en buitenland. Zijn rol binnen de joodse gemeente was even glorieus, zo niet glorieuzer. De voorvaders van Benjamin Cohen hadden al een belangrijke rol gespeeld binnen de joodse gemeente van Amersfoort. Benjamin’s grootvader Ezechiël Cohen verwierf als parnassijn, in naam van de joodse gemeente, een pand waarin de eerste synagoge van Amersfoort werd gevestigd. Later kocht Benjamin nog een aanpalend pand om aan de synagoge toe te voegen. Drie generaties Cohen, namelijk Ezechiël, Jonas en Benjamin, vervulden de functie van parnassijn in de Amersfoortse gemeente. Nog indrukwekkender is echter dat zij alle drie tevens de opperrabbinale titel hebben behaald. Ook droegen zij zorg voor de arme joodse burgers van de stad, doormiddel van armenhulp of het in het voorzien van werkgelegenheid in de tabaksbranche. Daarnaast ontwikkelde hij zich als joods wetenschapper en samen met andere geleerden in verschillende religieuze onderwerpen. Buiten dat hij zelf de joodse wetenschap beoefende, stimuleerde hij ook anderen hierin. Benjamin Cohen stond met één been in de joodse gemeenschap en met de ander in de niet-joodse samenleving. Hij pendelde als het ware tussen zijn functie als parnassijn en zakenman, waarin hij beide uitblonk. Kenmerkend voor zijn rol in deze twee werelden is dat hij in beide bijzonder succesvol was, zeer gewaardeerd werd en een groot aanzien genoot. Benjamin Cohen was een man van de wereld en van het geloof, en werd bewonderd van de *Mediene* tot aan *Mokum*.

79 Genealogisch onderzoek werkgroep, *De bekende Amersfoortse burger Benjamin Cohen en zijn familie*, f. 24.

80 J. Zwarts, *Het verblijf van Prins Willem V te Amersfoort ten huize van den Joodschen tabaksplanter Benjamin Cohen*

(Utrecht 1921) 16. 81 D.E. Cohen, *Geschiedenis van de familie Cohen*, 97. 82 D.E. Cohen, ‘Benjamin Cohen’, *De Vrijdagsavond* 1(1924) 425-426. 83 M.H. Gans, *Memorboek*, 255.

Archivalia

Centrum voor Archeologie te Amersfoort

S. W. Melchior, Blaffert van het Huisgeld uit de Resolutieboeken, berustende ten gemeentearchive van Amersfoort.

Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam

Bijzondere Collecties, Inv. nr. OTM: hs. ROS 778, D. E. Cohen, Geschiedenis van de familie Cohen (Amsterdam 1932); ongepubliceerd manuscript.

Archief Eemland te Amersfoort

Collectie Simon van Adelberg Inv. nr. 0347, Genealogisch onderzoek werkgroep, De bekende Amersfoortse burger Benjamin Cohen en zijn familie, genealogisch bekeken.

Collectie Joods Historisch Museum

Documenten Inv. nr. 00005144, Brief van de secretaris van de koning van Pruisen, Carl Struensee, aan Benjamin en Abraham Cohen dat zij bankiers zijn geworden van de koning, 1794.

Literatuur

Adelberg, S. van, 'De synagoge' in: S. van Adelberg ed., *De Amersfoortse kerken, kapellen en synagoge en hun geschiedenis tot omstreeks 1850* (Amersfoort 1984).

Bloemgarten, S., *Hartog de Hartog Lémon, 1755-1823: Joodse revolutionair in Franse tijd* (Amsterdam 2007).

Brongers, J.A., *Historische Encyclopedie van Amersfoort* (Amersfoort 1998).

Cohen, D.E., 'Benjamin Cohen', *De Vrijdagavond* 1 (1924).

Elias, B., 'De zeventiende en achttiende eeuw. Cultuur, vermaak en onderwijs.' in: R. Kemperink en B. Elias ed., *'Bruit van d'Eem'. Geschiedenis van Amersfoort* (Utrecht 2009).

Fuks-Mansfeld, *Joden in Nederland in de twintigste eeuw. Een biografisch woordenboek* (Utrecht 2007).

Fuks-Mansfeld, R.G., 'Verlichting en emancipatie omstreeks 1750-1814' in: J.C.H. Blom ed., *Geschiedenis van de Joden in Nederland* (Amsterdam 2004).

Gans, M.H., *Memorboek. Platenatlas van het leven der joden in Nederland van de middeleeuwen tot 1940* (Baarn 1971).

Herks, J.J., *De geschiedenis van de Amersfoortse tabak* (Den Haag 1967).

Mayer-Hirsch, N., 'Jonas Daniël Meijer', *Actuele onderwerpen* nr. 2155 (1987).

'Praal van een Groot geslacht bewaard op het Stadhuis van Amersfoort.', *De Courant, Het nieuws van den dag* (4 augustus 1937)

Rommes, R., 'De zeventiende en achttiende eeuw. Economische en sociale ontwikkelingen.' in: R. Kemperink en B. Elias ed., *'Bruit van d'Eem'. Geschiedenis van Amersfoort* (Utrecht 2009).

Sluys, D. M., 'Hoogduits-Joods Amsterdam van 1635 tot 1795' in: H. Brugmans en A. Frank ed., *Geschiedenis der Joden in Nederland* (Amsterdam 1940).

Smit, H., 'De zeventiende en achttiende eeuw. Kerkgeschiedenis.' in: R. Kemperink en B. Elias ed., *'Bruit van d'Eem'. Geschiedenis van Amersfoort* (Utrecht 2009).

Smit, H., 'De zeventiende en achttiende eeuw. Politiek en bestuur.' in: R. Kemperink en B. Elias ed., *'Bruit van d'Eem'. Geschiedenis van Amersfoort* (Utrecht 2009).

Tal, T., *Oranjebloesems, uit de gedenkbladen van NeerlandIsraël* (Amsterdam 1898).

Zwarts, J., 'Uit de geschiedenis der Joodsche gemeente te Amersfoort', *Nieuw Israëlietisch Weekblad* 62 (21 januari 1927).

Zwarts, J., 'De Joodse gemeenten buiten Amsterdam' in: H. Brugmans en A. Frank ed., *Geschiedenis der Joden in Nederland* (Amsterdam 1940).

Zwarts, J., *Het verblijf van Prins Willem V te Amersfoortten huize van den Joodschen tabaksplanter Benjamin Cohen* (Utrecht 1921).

Zwarts, J., 'Prinselijk verblijf ten huize van een Amersfoortschen jood in 1786', *De Vrijdagavond* 2 (1925).

Bijlage 1

Plattegrond van Amersfoort met joodse eigenaren tussen 1755 en 1805.

Bezittingen Benjamin Cohen: zwart gemarkeerd de panden, achterliggende terreinen gearceerd.

Bezittingen familieleden van Benjamin Cohen: dichte arcering de panden, achterliggende terreinen open arcering.

Andere joodse bezitters: open omlijnigen.

Bijlage 2

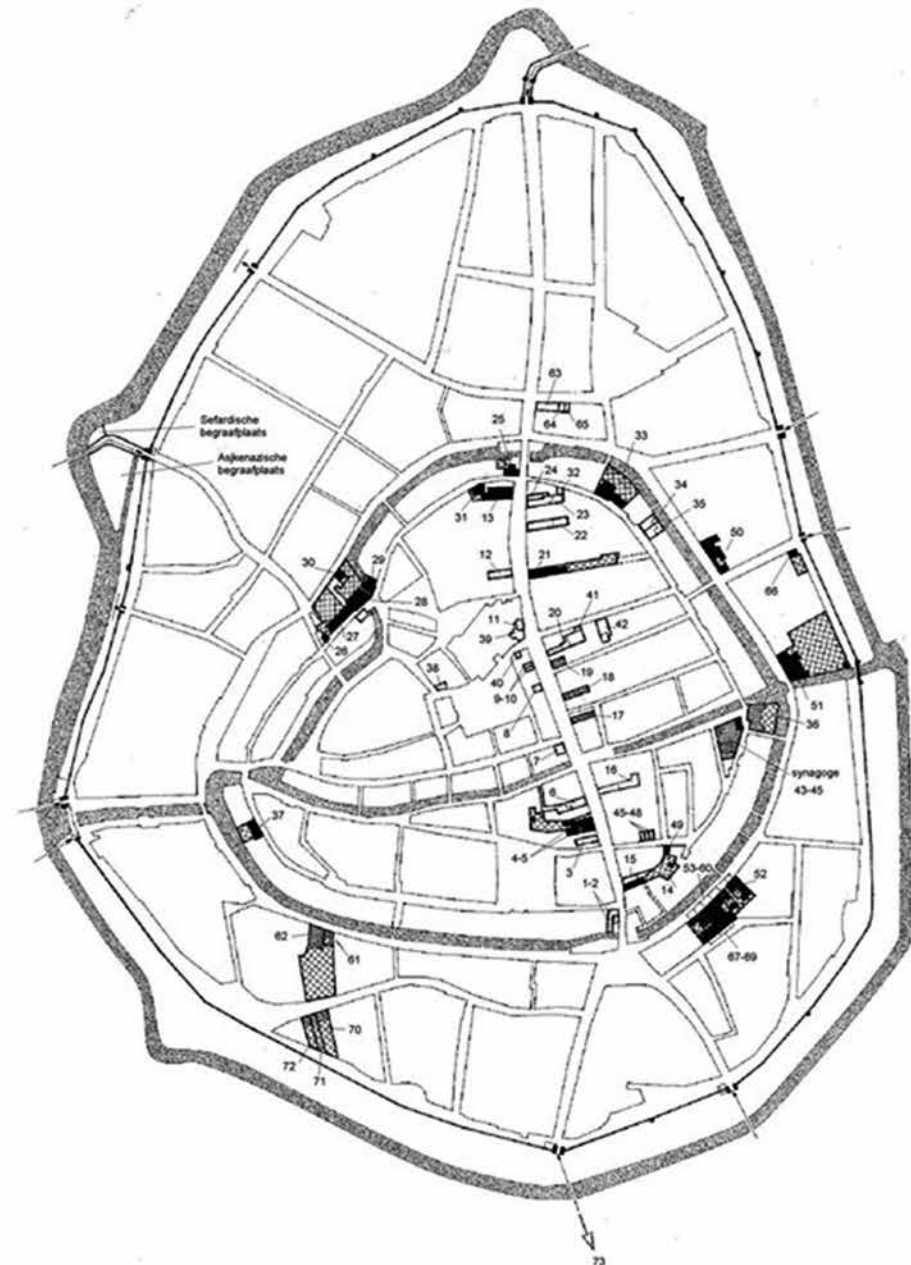
Catalogus van joodse huiseigenaren tussen 1755 en 1805 op volgorde kaartnummering.

Toelichting

Omdat de Blaffert is opgesteld in 1755 en bijgewerkt tot 1805, dekt deze een belangrijk deel van het leven van Benjamin Cohen: vanaf zijn 30^e levensjaar tot (na) zijn dood in 1800. Aan de hand van deze gegevens en de oudste Amersfoortse kadastrerkaart van A. Slits uit 1824, is de als Bijlage 1 toegevoegde, overzichtplattegrond van 'joodse' panden opgemaakt, inclusief de bijbehorende achterliggende terreinen of kavels.

- Hieronder staan in de eerste kolom de nummers zoals die in de beschrijvende tekst en op de plattegrond Bijlage 1 zijn gehanteerd; de tweede kolom geeft het bijbehorende Blaffertnummer.
- Vervolgens zijn drie 'eigenarenkolommen' weergegeven:
- eerste kolom: de eigenaren bij het opstellen van de Blaffert in 1755;
- tweede kolom: de eigenaren tussen de eerstgenoemde en de laatstgenoemde, waarvan de periode van bezit niet (zonder grondig en voor deze scriptie niet relevant) onderzoek na te gaan valt;
- derde kolom: de laatstgenoemde eigenaren, d.w.z. diegenen die in 1805 (nog) eigenaar waren.
- De wijze van weergave van de namen is als volgt:

- 1 J. van Veersen Niet-joodse eigenaar
- 2 Levi Moses Schaap Joodse eigenaar
 1. Abraham Italiaander Aanverwante van de familie Cohen
- 3 **Jacob Cohen** Familieleden van Benjamin Cohen
- 4 **BENJAMIN COHEN** Benjamin Cohen zelf

Bijlage 2		Blaffertnummer	eerstgenoemde bezitters	tussengenoemde bezitters	laatstgenoemde bezitters	huisgeld	catalogus- en kaartnummers	Blaffertnummer	eerstgenoemde bezitters	tussengenoemde bezitters	laatstgenoemde bezitters	huisgeld
1	1149	1. W. Proever	2. W. Proever's erven	4. Moses Abraham Levy 3. W. Overkamp	8 - 1 - 1	34	228	1. Maas van Kalkar	2. Josephus Levy Jode	4. Hendrik Boon 3. Dina Benjamins Joseph Levy's weduwe	10 - 1 - 1	
2	1150	1. Cornelis van Beek	geen	2. Abraham Herschel	14 - 1 - 1							
3	1285	1. S. van Stuijvenberg (vrouw)	2. C. Pul	5. Meyer Levi 3. Joseph Levy 4. Dina Benjamins	10 - 1 - 1	35	227	1. Elisabeth Gast off ziekhuijs	2. Dina Benjamins	4. H. de Bree Joseph Levy's weduwe	10 - 1 - 1	
4	1287	1. J. van Lunen's weduwe	2. G. & A. van Luenen	4. HeimanLevy Schaap 3. Heer BENJAMIN COHEN	10 - 1 - 1	36 37 38	1051 1183 749	1. W. Hendriksen 1. Jonas Cohen 1. Dirk. B. Weltevreden's erven	geen 2. BENJAMIN COHEN geen	2. Ezechiël Cohen 3. O. de Vries	16 - 1 - 1 12 - 1 - 1	
5	1288	1. J. Jonas	2. BENJAMIN COHEN	3. N. van Coeverden	18 - 1 - 1	39	73	1. Moses SalomonsJoodde		2. Moses Abraham Levij	8 - 1 - 1	
6	1290	1. W. Pannekoek	2. C. PannekoekWijnandszoon	4. HeimanLevy Schaap 3. W. PannekoekWijnandszoon	14 - 1 - 1	40 41	670 128	1. A. Verberne's weduwe 1. J. van Kempen	2. Jan van Beek 2. J. van Kempen - zoon 3. Levi Moses Schaap	3. HanogLevy 4. Joseph Levij Schaap & Benjamin Schaap	10 - 1 - 1 6 - 1 - 1 3 - 1 - 1	
7	591	1. WilhelmusDolle	2. Abraham Levy's weduwe	3. C.vanEikelenburg	10 - 1 - 1							
8	602	1. W. van Veerssen	2. G. & G. Tamweerd	6. Maria van Siddre 3. A.M. van Westrheenen 4. E. Methorst 5. Alexander Abraham	8 - 1 - 1	42 43	132 1101	1. J.A. van Raalt's weduwe D	2. H. Steuk Parnas Joodse gemeente	4. Hartog Abraham 3. H. Kamp	11 - 1 - 1 3 - 1 - 1	
9	606	1. S. Greeve	2. Levy Abraham	3. F. Cruif	5 - 1 - 1	44	1103	D	Parnas Joodse gemeente	D	14 - 1 - 1	
10	607	1. S. Greeve	2. Levy Abraham	3. F. Cruif	5 - 1 - 1	45	1102	1. wed. O. van Bennekom	2. Hr. J. van Bennekom	4. de Joodse gemeente 3. Heer BENJAMIN COHEN	4 - 1 - 1	
11	72	1. H.H. van Huijsduijnen		2. Hartog Abraham	10 - 1 - 1							
12	66	1. J.Gijbels	2. Hester Emmanuel	3. Hester Emmanuel vrouw van S. M. Polak	12 - 1 - 1	46	1068	1. Juf. H. Gabry	2. HendrikBantman	6. Salomon Abrahams 3. HendrikWulfert	1 - 10 - 1	
13	54	1. H. Bor	2. W. Pannekoek	4. B.I. Heijmans 3. Chaile Abraham Meijer BENJAMIN COHEN's vrouw	20 - 1 - 1	47	1069	1. Juf. H. Gabry	2. HendrikBantman	4. Andries Deijenberg 5. W. Methorst & C. Pul	1 - 5 - 1	
14	1135	1. J. van den Bergh's weduwe	2. Levi Salomons	4. J. van Nimwegen 3. BENJAMIN COHEN	16 - 1 - 1							
15	1134	1. J. van Lunen's weduwe	2. G. & A. van Luenen	4. Salomon Abrahams 3. J. Lagerweij	10 - 1 - 1	48	1070	1. Juf. H. Gabry	2. HendrikWulfert	3. G. Witsenraad's kinderen 3. BENJAMIN COHEN	1 - 5 - 1	
16	1120	1. J. van Veersen	1. J. Montauban's weduwe 2. Joseph Rachel Jode 3. Moses Joseph Jood	2. Eliasar Salomons Joodde 3. Jacob van Gelder	14 - 1 - 1 9 - 1 - 1	49 50	1062 254	1. J. van den Berg's weduwe 1. T. van Dijk's erven	2. Levi Salomons geen	3. BENJAMIN COHEN 2. BENJAMIN COHEN	2 - 1 - 1 9 - 6 - 1	
17	5	1. J. van Veersen	2. Levi Moses Schaap	5. Salomon Jacob Cohen 3. Hr. C. Kloot 4. J. van Munster	12 - 1 - 1	51 52	243 1381	1. J.G. Kool 1. H. Kraaijkamp's weduwe	2. C. Femmink's erven 2.Hr. Jonas en	3. BENJAMIN COHEN 4. Witsenraad's kinderen BENJAMIN COHEN	36 - 1 - 1 2 - 1 - 1	
18	9	1. erven J. H. van Overhorst		4. R. Esvelt 3. Jacob Cohen	8 - 1 - 1	53	1382	1. B. Kerkman	2. BENJAMIN COHEN	4. Witsenraad's kinderen 3. D. Menke	2 - 1 - 1	
19	14	1. H. de Hoog	2. Juf. E. & M. Methors	4. Joseph Benjamin	16 - 1 - 1	54	1383	1. B. Kerkman	2. BENJAMIN COHEN	4. Witsenraad's kinderen 3. D. Menke	2 - 1 - 1	
20	16	1. M. Poth (vrouw)	2. Moses Schaap	5. C. van Wageningen 3. Hr. A. Voskuijl	12 - 1 - 1	55	1384	1. H. van Goudoever	2. Hr. Jonas en	4. Witsenraad's kinderen BENJAMIN COHEN	3 - 1 - 1	
21	28	1. W. Froger	2. P. van Struyvenbergh	4. BENJAMIN COHEN 4. H. van Gelder	12 - 1 - 1	56	1385	1. H. van Goudoever	2. Heeren Jonas en	3. D. Menke 4. Witsenraad's kinderen BENJAMIN COHEN	4 - 1 - 1	
22	35	1. Heer Pieter Beltgens	2. P.J. Visschers	3. Levi Abrahams & W. Scheerder	12 - 1 - 1	57	1386	1. A. van Bommel	2. Heer Jonas Cohen	3. D. Menke 4. P. Noordijk	2 - 8 - 1	
23	39	1. Joseph Levi Jode	2. DinaBenjamins	7. Christiaan Hendriks weduwe van Joseph Levy 3. Monog Levi 4. Joseph Levi 5. Isaak Nathans te Leiden	12 - 1 - 1	58 59	1387 1388	1. A. van Bommel 1. A. van Bommel	2. Heer Jonas Cohen	3. BENJAMIN COHEN 4. P. Noordijk 3. BENJAMIN COHEN	2 - 6 - 1	
24	40	1. C. Feijt, wed. W. Dashorst	2. Joseph Levy	6. Raphael Nathans 4. W. Bolderdijk 3. Dina Benjamins	16 - 1 - 1	60	1389	1. A. van Bommel	2. Heer Jonas Cohen	4. P. Noordijk 3. BENJAMIN COHEN	2 - 6 - 1	
25	52	1. Gerard van Wisselingen	2. Hr BENJAMIN COHEN	weduwe van Joseph Levy 5. A. van der Maa (vrouw) 3. M. Verberne (vrouw) 4. wed. van P. van der Maat	14 - 1 - 1	61 62 63	1630 1631 365	1. Meijnderts' weduwe 1. Meijnderts' weduwe 1. Gerrit Verschuur tabakplanter	2. W. van Lokhorst 2. W. van Lokhorst 2. FrancijntjeBogerijen	3. Abraham Cohen 3. Abraham Cohen 3. EphraimLevy Visser	9 - 7 - 1 14 - 13 - 8 16 - 8 - 1	
26	835	1. Johannes van Kempen	2. Jonas Cohen	4. L. ten Brink 3. BENJAMIN COHEN	8 - 1 - 1	64	345	1. G. Verschuur's Weduwe	geen	2. EphraemLevy Visser	3 - 1 - 1	
27	836	1. Abraham Italiaander	2. Abraham Italiaander erven	5. Heer Drijer 3. Jonas Cohen	24 - 1 - 1	65 66 67	346 252 1397	1. G. Verschuur's Weduwe 1. De Lutherse gemeente 1. J.W. Wel's weduwe	geen 2. Hr. BENJAMIN COHEN 2. A. Bor	3. A. van Doornik 5. Witsenraad's kinderen 3. Heer Jonas Cohen	3 - 1 - 1 4 - 1 - 1 2 - 1 - 1	
28	837	1. Abraham Italiaander	2. Abraham Italiaander erven	4. BENJAMIN COHEN 4. L. ten Brink	12 - 1 - 1							
29	838	1. Abraham Italiaander	geen	3. Hr. BENJAMIN COHEN 2. De participanten van het Muziek College o.a. BENJAMIN COHEN	6 - 1 - 1	68	1398	1. D. & W.G. van de Beek	2. E.J. Roelle	4. BENJAMIN COHEN 5. Harthoorn & Moesman 3. Heer Jonas Cohen	5 - 1 - 1	
30	812	1. Hendrik Borlaakenkoper	3. Levi Moses Schaap	5. Joseph Schaap & Benjamin Schaap	6 - 1 - 1	69	1399	1. Jonas Cohen	2. BENJAMIN COHEN	4. BENJAMIN COHEN 3. Harthoorn & Moesman	4 - 1 - 1 4. P. Noordijk	
31	101	1. H. Bor	2. Chaile Abraham Meijer	3. B.I. Heimans Benjamin Cohen's vrouw Chr. Hendriks	6 - 13 - 8	70 71 72	1559 1560 1561	1. H. Kolfshooten 1. P. Taats 1. B. Heiveld	2. J. & I. Kolfshoten 2. G. van Harderwijk 3. J. Kolfshoten	3. Abraham Cohen 4. Abraham Cohen 2. Barend Heiveld's weduwe	4 - 1 - 1 1 - 4 - 1 3 - 1 - 1	
32	103	1. J. van Dashorst	2. Joseph Levy 3. Dina Benjamins weduwe van Joseph Levy 4. Henog Levie	5. Isaak Nathans te Leiden	2 - 1 - 1	73	1665	1. W. Keselingh	2. J. van Roode	6. Heer Maurits Dreijer 3. C.K. van Sonorenberg 4. BENJAMIN COHEN	8 - 1 - 1	
33	231	1. BENJAMIN COHEN	geen koopman in tabak	2. I. Both Hendriksen	24 - 1 - 1					5. J. van Roode		